



ੴ ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
Ik oankār sat nām kartā purakh nīrbhāo nīrvair akāl mūrati ajūnī saibhān gur parsād.



THE SIKH BULLETIN

www.sikhbulletin.com

editor@sikhbulletin.com

Volume 25 Number 3

Published by: Hardev Singh Shergill

5135 Wisteria Drive, Oceanside, CA 92056 USA Tel: (760) 295-0073

In This Issue / ਤਤਕਰਾ

Editorial.....1
 Shabd Vichar. ਕਈ ਜਨਮ ਭਏ ਕੀਟ ਪਤੰਗਾ ॥ Kye
 Janm Bhaey Keet Ptanga.
 Karminder Singh Dhillon, PhD4
 Do Sikhs Understand Sikhi?
 Jogishwar Singh, Phd11
 The Truth of Our Panthik Ardas in Two
 Questions. Karminder Singh Dhillon, PhD...15
 Sikhism – A Universal Religion, Devinder Pal
 Singh, PhD and Bhai Harbans Lal, PhD.....19
 The Legitimacy of Excommunication in Sikhi:
 Karminder Singh Dhillon, PhD.....22
 Sakhi Analysis: Kaulan & Guru Hargobind ji.
 Karminder Singh Dhillon, PhD.....25
 Gurbani Verse Analysis: ਸੋ ਕਿਉ ਮੰਦਾ ਆਖੀਐ So
 Kio(n) Manda Akhiey.
 Karminder Singh Dhillon, PhD.....27
 Use of the Word ‘Creator’ to Define God in
 Sikhi. Gurnam Singh Daffu29
 Guru’s Blessings Via Akhand Path
 Col Avtar Singh (R) Toronto.....32
 ਰਾਮੁ ਰਾਮੁ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ: ਮਨਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ...33
 ਜੀਵਨ ਮਨੋਰਥ । ਐਡਵੋਕੇਟ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕੰਵਰ36
 ਵੇਲੇ ਦਾ ਕੰਮ। ਸਤਿਨਾਮ ਸਿੰਘ ਮੈਂਟਰੀਅਲ.....39
 ਜਪੁ ਅਤੇ ਜਪਿ ਵਿਚ ਕੀ ਫਰਕ ਹੈ? ਡਾ: ਚਮਕੌਰ ਸਿੰਘ40
 Note to Contributors.....49

www.sikhbulletin.com
 www.sikhivicharforum.org

Editor in Chief: Karminder Singh Dhillon, PhD (Boston), Kuala Lumpur
Punjabi Editor: Gyani Jarnail Singh Arshi (Malaysia)
Editors: Moninder Singh (India), Harpreet Kaur (New Zealand)
Technical Lead: Amrinder Singh Sandhu (USA)

Editorial

Red Herrings and Real Issues. The Case of the Sikh Rehat Maryada.

The 1945 SGPC-constructed and Akal Takhat-proclaimed Sikh Rehat Maryada (Sikh Code of Conduct) has been under constant attack by the *dera*, *taksali*, *sant smaaj*, and *sampardayi* factions ever since it was launched.

Nothing surprising here. All these groups participated in its formulation in 1927 – ostensibly to steer it towards serving their own agendas – but rejected it from the day it was proclaimed in 1936.

Their objective was to render the SRM still born. Failing which, these groups have attacked the SRM relentlessly, resulting in its severe weakening. The result has been exactly what they wanted – while the 16,000 *deras*, *taksals* and *sampardayi* establishments have rejected the SRM in total, those Gurdwaras and Sikh institutions that claim to follow it to the extent of having promised its implementation in their constitutions – too do not follow it to any meaningful extent.

This is primarily because the vast majority of *granthis* that are employed in Gurdwaras across the world – the custodians of *maryada* in Gurdwaras - are the product of *deras*, *taksals* and *sampardayi* outfits. In addition to that, a vast majority of “symbol brandishing” individuals who seek the posts of Gurdwara *parbandhaks* too are imbued in *dera*, *taksali* and *sampardayi* *maryadas*. No surprise therefore that the SRM has suffered an overkill. It has been destroyed many times over.

Why then is the “maryada-concerned” Sikh world surprised at the latest attack on the SRM by Dr Amarjit Singh Chawla? All Chawla did was to regurgitate the often repeated false assertions that the SRM was “not approved” by the SGPC General Body and exists only in “draft” form. How can a document be called final if it never went its draft stage, he asked?

Furthermore, Dr Chawla's intent appears to be no different than that of the *dera*, *taksali* and *samparydayi* folk, namely of undermining the integrity of the SRM, attacking its validity, and putting the Sikh Panth in a state of disarray.

One reason for the surprise may be that this time around, the nefarious attack on the SRM is spearheaded by elements within the very organization that led the Sikh Panth over the past 9 decades in first spearheading the formation of the SRM and then in propagating, disseminating and protecting its integrity – namely the Shromani Gurdwara Parbandhak Committee (SGPC).

In all fairness, it does come as a surprise to many that the attack on the SRM is led by SGPC Board Member and one-time General Secretary of SGPC Dr Amarjit Singh Chawla. But that's where the surprise element ends.

In reality though, Dr Chawla's act of condemning the SRM ought to have come as no surprise – at least for the following three reasons.

One, Dr Chawla's reprehensible condemnation of the SRM was coordinated and orchestrated in concert with the traditional enemies of the SRM – the *derawadees*, *taksali* and *sampardayi* folk. The SGPC Board member was soon joined by a chorus of leaders - of the Jatha Bhindra(n) Mehta under Harnam Singh Dhumma and other *dera*, *taksal* and *sampardayi* organizations. The arguments are the same – stale and false assertions. The methods are the same – baseless claims. The objectives are the same – undermine the already emasculated SRM. The only thing different is that this time the orchestra is led by someone who is “supposed” to be a non-*dera* personality. Which brings us to the second reason.

Dr Chawla's *dera* and *sampardayi* affiliations are well known – he has regularly appeared and spoken on *barsi* functions of deceased *dera* personalities and participated regularly in *dera* organized functions. The Nanaksar Dera is his favorite. It is therefore clear that this well-orchestrated attack on the SRM is the result of Dr Chawla's convictions and affiliations with groups that have never accepted the SRM from day one of its inception.

Three, the SGPC of today is no longer the SGPC of 1939 – when the SRM was formulated; or of 1945 – when the SRM was proclaimed. Over the past nine decades since, the SGPC has been slowly and surely infiltrated by persons that are aligned with *dera*, *taksali* and *sampardayi* thought. The same can be said of SGPC's primary institutions – the five Takhsats, including the Akal Takhat. One hundred percent of the current 25 *Jathedars* of the 5 Takhsats, and 100 percent of all the *Granthis* at these Takhsats and all other major historic Gurdwaras under the control of SGPC are *dera* and *taksali* trained. Is it any surprise then that the governing body of SGPC, its executive committee, its secretariat and general staff are of the same mold?

At the time of this writing, the Jathedar of the Akal Takhat had yet to make any comment on Dr Chawla's attack on the SRM. He must surely find it difficult to comment when one's paymaster (SGPC) is involved.

Nevertheless, even if Dr Chawla's reprehensible condemnation of the SRM is a rehash of old claims, a factual response has been considered necessary by, amongst others, the Sikh Missionary Colleges.

Lady Singh Kanwaljit Kaur, President of the Global Sikh Council (GSC) issued a press-statement aimed at informing the Sikh Panth of the basic and pertinent facts pertaining to the SRM as follows: namely that the genesis of the SRM was on 15th of March 1927 through the setting up of a sub-committee to mobilize the Panth towards its formulation. And that nine years later, after all additions and deletions had been made, the SGPC gave its final approval to the SRM by its resolution No.97 passed at its meeting held on 3rd February 1945. It is thus not a draft by any measure.

THE REAL ISSUES

The real issues pertaining to the SRM are however more intricate than the issue of stale allegations that are rehashed by Dr Chawla. One wonders if SRM supporting Sikhs create a fuss repeatedly over these stale allegations as a way of avoiding or at least deflecting from the real issues.

One real issue that is staring us in the face is the fact that the SRM is not adopted at the five Takhts even. All of them have their own *maryada*. The four *taksals* have their own *maryada*. One Takhat conducts the daily slaughter of a goat as offering – in direct contravention of the SRM and of Gurmat. Two Takhts have *parkash* of the Sri Guru Granth Sahib (SGGS) side by side another *granth* – something expressly forbidden in the SRM. How does one label the SRM as “*panthik maryada*” in such a state of affairs?

Then there are close to 16,000 *deras* which are basically Gurdwaras run by individual group or cults and none of them follow the SRM. The *sant samaj* of Punjab does not follow the SRM either.

The Darbar Sahib Amritsar which is considered the Vatican for Sikhism too does not adopt the SRM in the conduct of its most basic functions. The SRM has a stipulation regarding what can be sung as Kirtan. The Ragis at Darbar Sahib are frequently heard singing compositions that are excluded from the stipulation. The SRM stipulates that the *parkash* of the SGGS is the first order of business in a Gurdwara. In the Darbar Sahib, Kirtan of Asa Di Vaar precedes the *parkash*. The Kirtan is interrupted midway to do the *parkash*.

The reality therefore is that the SRM is adopted and followed by a minority of Sikh Gurdwaras and institutions. Its rejection amongst an increasing number of non-*dera*, non-*taksali* and non-*sampardayi* Gurdwaras and institutions is based on a variety of controversies that surround its creation, process and stipulations; the primary of which is the fact that the very groups that are opposed to the SRM – the *deras*, *taksals* and *sampardayi* folk – managed to smuggle in their beliefs through the back door of the compromise that was needed to finalize the SRM. The outcome has been an SRM that is laden with provisions that are in deeply serious contradiction of the principles of Gurbani and Gurmat. No one can say that the postulations of the SRM pertaining to *Nitnem Banis* and *Amrit Sanchar Banis* is in accordance with the principles of the SGGS. How can it be when a majority of the *Banis* for both are from *outside* the SGGS?

Amidst such defects, the decision to adopt or not adopt the SRM is made by individual Gurdwaras and their congregations. The position amongst a majority of Gurdwaras is to follow only portions of the SRM.

Given such a state of affairs, the basic question is not whether the SRM is a draft or a final document. The primary question is also not whether the Akal Takhat has sanctioned it. These questions become moot when faced with the contradictions of the SRM with the tenets of SGGS and Gurmat.

The fundamental questions are therefore simply these: Is the SRM the *accepted maryada* of the Sikh Panth and is the SRM the *practiced maryada* of a majority of Gurdwaras and institutions. The overarching question is whether the SRM is fully and completely in line with the dictates of Gurbani as enshrined within the SGGS. The related question is: what are the options for enlightened Sikhs who are aware that the *maryadas* of the *deras*, *taksals* and *sampardayi* outfits, and the SRM do not conform to the principles of Gurbani – and that their contradictions are merely a matter of degree. Can the SRM become the *choice* *maryada* simply because it is *less* corrupted than the *maryadas* of the *deras*, *taksals* and *sampardayi* outfits? Is this a good criterion to justify making it the “constitution of the Sikhs”?

In line with the above-mentioned fundamental questions, the fundamental assertions are these: One, the Akal Takhat has lost the moral authority to propagate, enforce and defend a *maryada* that its own *Jathedars* are not affiliated with - in mind, body and soul. All of them are schooled in *maryadas* that are in contravention of the SRM. Two, Dr Chawla has just ascertained what was increasingly clear to the Sikh world - that the SGPC too has lost that moral authority.

One simply does not preach what one does not practice.

And one cannot be expected to practice what one was never schooled in.

Karminder Singh Dhillon, PhD (Boston)
Editor-in-chief

Shabd Vichar.

ਕਈ ਜਨਮ ਭਏ ਕੀਟ ਪਤੰਗਾ ॥ *Kyee Janm Bhaey Keet Ptanga.*

Karminder Singh Dhillon, PhD (Boston).
dhillon99@gmail.com



The above verse comes from a *shabd* composed by Guru Arjun ji, and is recorded on page 176 of the Sri Guru Granth Sahib ji (SGGS). The complete *shabd* is as follows:

ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥
Gaurri Guarayri Mehla 5.
ਕਈ ਜਨਮ ਭਏ ਕੀਟ ਪਤੰਗਾ ॥ ਕਈ ਜਨਮ ਗਜ ਮੀਨ ਕੁਰੰਗਾ ॥
Kyee Janm Bhyey Keett Ptanga. Kyee Janm Gaj Meen Kuranga.
ਕਈ ਜਨਮ ਪੰਖੀ ਸਰਪ ਹੋਇਓ ॥ ਕਈ ਜਨਮ ਹੈਵਰ ਬ੍ਰਿਖ ਜੋਇਓ ॥ ੧ ॥
Kyee Janm Pankhee Sarap Hoeyo. Kyee Janm Haivar Birkh Joeyo.
ਮਿਲੁ ਜਗਦੀਸ ਮਿਲਨ ਕੀ ਬਰੀਆ ॥ ਚਿਰੰਕਾਲ ਇਹ ਦੇਹ ਸੰਜਰੀਆ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
Mil Jagdees Milan Ki Breeya. Chringkal Eh Deh Sanjariya. Rahao
ਕਈ ਜਨਮ ਸੈਲ ਗਿਰਿ ਕਰਿਆ ॥ ਕਈ ਜਨਮ ਗਰਭ ਹਿਰਿ ਖਰਿਆ ॥
Kyee Janm Sael Gir Kreyo. Kyee Janm Garbh Her Khrareya.
ਕਈ ਜਨਮ ਸਾਖ ਕਰਿ ਉਪਾਇਆ ॥ ਲਖ ਚਉਰਾਸੀਹ ਜੋਨਿ ਭ੍ਰਮਾਇਆ ॥ ੨ ॥
Kyee Janm Sakh Kar Upaya. Lakh Chaurasi Joan Bhrmaeya.
ਸਾਧਸੰਗਿ ਭਇਓ ਜਨਮੁ ਪਰਾਪਤਿ ॥ ਕਰਿ ਸੇਵਾ ਭਜੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਗੁਰਮਤਿ ॥
Sadh Sang Bhayeo Janam Prapat. Kar Seva Bhaj Har Har Gurmat.
ਤਿਆਗਿ ਮਾਨੁ ਝੁਠੁ ਅਭਿਮਾਨੁ ॥ ਜੀਵਤ ਮਰਹਿ ਦਰਗਹ ਪਰਵਾਨੁ ॥ ੩ ॥
Tyag Maan Jhooth Abhiman. Jeevat Mreh Dargah Parvaan.
ਜੋ ਕਿਛੁ ਹੋਆ ਸੁ ਤੁਝ ਤੇ ਹੋਗੁ ॥ ਅਵਰੁ ਨ ਦੂਜਾ ਕਰਣੈ ਜੋਗੁ ॥
Jo Kich Hoa So Tujh Tay Hoag. Avar Na Duja Karnaiy Joag.
ਤਾ ਮਿਲੀਐ ਜਾ ਲੈਹਿ ਮਿਲਾਇ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਇ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥ ੭੨ ॥
Ta Milaiay Ja Lehe Milaye. Keh Nanak Har Har Gunn Gaye. SGGS 176.

Teekas of Gurbani have translated the verses within this *shabd* as evidence of reincarnation and the fact that the human being undergoes 8.4 million life forms in the afterlife before acquiring the human form.

Prof Sahib Singh, in *Darpan*, translates the first four verses for instance, as follows: ਹੇ ਭਾਈ! ਤੂੰ ਕਈ ਜਨਮਾਂ ਵਿਚ ਕੀੜੇ ਪਤੰਗੇ ਬਣਦਾ ਰਿਹਾ, ਕਈ ਜਨਮਾਂ ਵਿਚ ਹਾਥੀ ਮੱਛ ਹਿਰਨ ਬਣਦਾ ਰਿਹਾ। ਕਈ ਜਨਮਾਂ ਵਿਚ ਤੂੰ ਪੰਛੀ ਤੇ ਸੱਪ ਬਣਿਆ, ਕਈ ਜਨਮਾਂ ਵਿਚ ਤੂੰ ਘੋੜੇ ਬਲਦ ਬਣ ਕੇ ਜੋਇਆ ਗਿਆ ॥੧॥ Translation: *O' mortal, for several births you became a worm or a moth. Many times you were born as an elephant, a fish or a deer. In many births you were a bird or a snake, in many births you were yoked as a horse or an ox.*

Sant Singh Khalsa MD translates the same four verses as: *In so many incarnations, you were a worm and an insect; in so many incarnations, you were an elephant, a fish and a deer. In so many incarnations, you were a bird and a snake. In so many incarnations, you were yoked as an ox and a horse.*

Are the *Darpan* and the Sant Singh versions an accurate and correct translation of the *shabd*? Or are their translations and resultant interpretations defective because they are relying on pre-1469 (pre-Guru Nanak) notions?

The Gurbani Framework Method calls for us to first decipher the meaning of the Rahao verse. This is because the Rahao verse contains both the gist and the context for the entire *shabd*. This means that all the spiritual messages of the remaining verses must be interpreted by applying this context. The Rahao Verse is:

ਮਿਲੁ ਜਗਦੀਸ ਮਿਲਨ ਕੀ ਬਰੀਆ ॥ ਚਿਰੰਕਾਲ ਇਹ ਦੇਹ ਸੰਜਰੀਆ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

Mil Jagdees Milan Ki Breeya. Chringkal Eh Deh Sanjariya. Rahao

Mil – Lit. Meet. Sp. Realize. **Jagdees** – Creator within. **Milan Ki Breeya** – Lit. Chance to meet. Sp. Opportunity to realize. **Chringkal** – Long period of time. **Eh Deh** – This physical body, physical life. **Sanjariya** – Lit. Constructed. Metap. Lived.

Realize The Creator Within, O Mind, This Is Your Opportunity to Realize. I Have Lived My Physical Life Long Enough Sans This Realization.

Now, let's look at the first four verses.

ਕਈ ਜਨਮ ਭਏ ਕੀਟ ਪਤੰਗਾ ॥ ਕਈ ਜਨਮ ਗਜ ਮੀਨ ਕੁਰੰਗਾ ॥

Kyee Janm Bhyey Keett Ptanga. Kyee Janm Gaj Meen Kuranga.

Kyee – Multitudes. **Janm** – 1. Born. 2. Life. 3. Create. **Bhyey** – Exist. **Keett** – Ground insects. **Ptanga** – Winged insect. **Gaj** – Elephant. **Meen** – Fish. **Kuranga** – Deer.

Multitudes Are Created to Exist as Ground and Winged Insects; Elephants; Fish and Deer.

ਕਈ ਜਨਮ ਪੰਖੀ ਸਰਪ ਹੋਇਓ ॥ ਕਈ ਜਨਮ ਹੈਵਰ ਬ੍ਰਿਖ ਜੋਇਓ ॥ ੧ ॥

Kyee Janm Pankhee Sarap Hoeyo. Kyee Janm Haivar Birkh Joeyo.

Kyee – Multitudes. **Janm** – 1. Born. 2. Life. 3. Create. **Pankhee** – Birds. **Sarap** – Snake. **Hoeyo** – ਹੁੰਦੇ ਹਨ. Exist, are in existence. **Haivar** – Horse. **Birkh** – Tree. **Joeyo** – Tied to. **Haivar Birkh Joeyo** – Idio. Domesticated horses.

Multitudes Are Created to Exist as Birds and Snakes. Multitudes Are Created to Exist as Domesticated Horses.

COMMENT: What the verses thus far have provided is the reality that (i) there exist multitudes of life in the forms of insects; mammals, fish, birds, reptiles and as domesticated animals. In other words, the above verses are describing a state of affairs about life and creation. The underlying message is that none of these life forms have the capacity to realize the Creator within. But what the *Teekas*¹ (*Darpan* and Sant Singh for the purpose of this article) have done is to impose the (non-existent) notion of *reincarnation* into the verses and have then then

¹ The root of *Darpan* and virtually all other *Teekas* appears to have its origin in the first ever translation of the SGGS that was undertaken by the Benares-based Nirmlas titled *Freedkoti Teeka*. It appears that Prof Sahib Singh's translation of these verses is virtually lifted from the *Freedkoti* translation – the only difference being that *Darpan* is in Punjabi whereas the *Fareedkoti* is in Hindi.

suggested that *the human being went through these animalistic life forms in their previous lives* – before being born as human being.

There is a vast difference between *providing an account of a state of reality* about life, life forms and creation that exist out there and attempting to fit the square peg of reincarnation into the round hole of that state of affairs.

The Rahao Verse – as translated within Prof Sahib Singh’s *Darpan* – suffers similarly from the imposition of reincarnation into its message. The first verse of the Rahao couplet is ਮਿਲੁ ਜਗਦੀਸ ਮਿਲਨ ਕੀ ਬਰੀਆ ॥ *Mil Jagdees Milan Ki Breeya*. Meaning: Realize The Creator Within, **O Mind**, This Is Your Opportunity to Realize.

The second verse is ਚਿਰੰਕਾਲ ਇਹ ਦੇਹ ਸੰਜਰੀਆ ॥ ੧ ॥ *Chringkal Eh Deh Sanjariya*. Meaning: I Have Lived My Physical Life **Sans Realization** for Long Enough. (Note: The words “Sans Realization” are in blue because they are the context that is coming from the first verse of the Rahao).

But the *Teekas* translate this second verse as “Only after long time you have received this human body” so as to include the concept of reincarnation. The word of contention is ਚਿਰੰਕਾਲ *Chringkal*. The first verse of the Rahao couplet have made it clear that the issue is “Realizing the Creator Within.” This Realization is to be done in the Here and Now, in this life. Hence the word ਚਿਰੰਕਾਲ *Chringkal* should be viewed in the context of the Here and Now, in this life. Hence the translation: “I Have Lived My Physical Life **Sans Realization** for Long Enough.”

But since the intention of the *Teekas* is to impose the notion of reincarnation into the verses of this *shabd*, they translate the word ਚਿਰੰਕਾਲ *Chringkal* as the long time spent in *other non-human life forms*. Doing so inflicts the notion of reincarnation into a *shabd* which is *not* about reincarnation; and the translators do so by translating ਚਿਰੰਕਾਲ *Chringkal* by ignoring the context of the previous verse of the Rahao couplet.

The root of such a distorted meaning of the word ਚਿਰੰਕਾਲ *Chringkal* lies in the first ever translation of the SGGS that was undertaken by the Benares-based *Nirmlas* titled *Freedkoti Teeka*. This *Teeka* adds the phrase “8.4 million” right next to ਚਿਰੰਕਾਲ *Chringkal* – thus effectively creating a NEW word ਚਿਰੰਕਾਲ ਚੌਰਾਸੀ *Chringkal Chaurasi* - and then goes on to define it as “the time that is spent within the 8.4 million life forms.” This, even if the phrase 8.4 million is not included in the Rahao verse at all, and the adding of the phrase is a major transgression that results in the corruption and distortion of Gurbani messages. The translation in the *Freedkoti* is: ਕਿਉਂਕਿ ਚਿਰੰਕਾਲ ਚੌਰਾਸੀ ਮੇ ਭ੍ਰੰਮਤੋਂ ਕੇ ਦੇਹ ਮਾਨੁਖ ਦੇਹ ਪਰਾਪਤ ਭਈ ਹੈ। *Because the human body is received after wandering through the Chringkal Chaurasi*.

It may be worth reminding the reader that the translation of the Rahao couplet that does NOT adulterate it by imposing extraneous words or concepts derived from the pre-1469 beliefs is as follows:

ਮਿਲੁ ਜਗਦੀਸ ਮਿਲਨ ਕੀ ਬਰੀਆ ॥ ਚਿਰੰਕਾਲ ਇਹ ਦੇਹ ਸੰਜਰੀਆ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

Mil Jagdees Milan Ki Breeya. Chringkal Eh Deh Sanjariya. Rahao

Realize The Creator Within, **O Mind**, This Is Your Opportunity to Realize. I Have Lived My Physical Life **Sans This Realization** for Long Enough.

Now let’s look at the remaining verses.

ਕਈ ਜਨਮ ਸੈਲ ਗਿਰਿ ਕਰਿਆ ॥ ਕਈ ਜਨਮ ਗਰਭ ਹਿਰਿ ਖਰਿਆ ॥

Kyee Janm Sael Gir Kreya. Kyee Janm Garbh Her Khrareya.

Kyee – Multitudes. **Janm** – 1. Born. 2. Life. 3. Create. **Sael** – Rocks. **Gir** – Mountains. **Kreya** – Make. **Garbh** – Womb. **Her** – Lit. Dropped. **Garbh Her** – Lit. Die in the womb. Idio. Not surviving outside the womb. **Khrareya** – Destroyed, don’t survive.

Multitudes Are Created to Exist Within Rocks That Make Up Mountains. Multitudes Are Created Yet Don't Survive Outside of the Womb.

ਕਈ ਜਨਮ ਸਾਖ ਕਰਿ ਉਪਾਇਆ ॥ ਲਖ ਚਉਰਾਸੀਹ ਜੋਨਿ ਭ੍ਰਮਾਇਆ ॥ ੨ ॥
Kyee Janm Sakh Kar Upaya. Lakh Chaurasi Joan Bhrmaeya.

Kyee – Multitudes. **Janm** – 1. Born. 2. Life. 3. Create. **Sakh** – Vegetation. **Kar Upaya** – Cultivated. **Lakh Chaurasi** – Lit. 8.4 million. Metap. Variety of life forms, the entirety of life forms. **Joan** – Lit. Life forms. **Bhrmaeya** – Wander, go about.

Multitudes Are Created to Exist as Cultivated Vegetation. Life Goes About Within the Entirety of Life Forms That Exist.

ਸਾਧਸੰਗਿ ਭਇਓ ਜਨਮੁ ਪਰਾਪਤਿ ॥ ਕਰਿ ਸੇਵਾ ਭਜੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਗੁਰਮਤਿ ॥
Sadh Sang Bhayeo Janam Prapat. Kar Seva Bhaj Har Har Gurmat.

Sadhsang – *Sadh + Sang*. *Sadh* – Origin ਸਾਧਣਾ, ਸੇਧ, ਸੋਧਣਾ *Sadhna, Saydh, Sodhna*, Lit. Repair, correct; align, provide direction. Sp. Guru as guide and provider of spiritual direction. *Sang* - Association. Sp. Association with the Guru. **Bhayeo** – Came to exist. **Janam** – Lit. Life. Sp. Spiritual life. **Prapat** – Obtained. **Kar Seva** – Serve. **Bhaj** – Devotion. **Har Har** – Only the Omnipresent Creator. **Gurmat** – Wisdom of the Guru *shabd*, messages or counsel of the *Shabd* Guru.

My Spiritual Life Came to Exist as Obtained Through My Association with The Guru. The Counsel of My Shabd Guru Is to Serve with Devotion, The Omnipresent Creator Within, O Mind.

ਤਿਆਗਿ ਮਾਨੁ ਝੂਠੁ ਅਭਿਮਾਨੁ ॥ ਜੀਵਤ ਮਰਹਿ ਦਰਗਹ ਪਰਵਾਨੁ ॥ ੩ ॥
Tyag Maan Jhooth Abhiman. Jeevat Mreh Dargah Parvaan.

Tyag – Discard. **Maan** – Conceit. **Jhooth** – Fakery, pretence. **Abhiman** - Ego. **Jeevat** – While alive. **Mreh** – Die. **Jeevat Mreh** – Lit. To die while alive. Idio. Total, complete surrender, submission. **Dargah** - Inner court, the court within. Sp. Conscience. **Parvaan** - Lit Accepted, approved, worthy.

Discard Conceit, Pretence and Ego, O Mind. Submit Completely to The Counsel of the Shabd Guru and Become Worthy in The Eyes of My Conscience.

Note: The teekas translate Dargah as the place where the soul goes to after death. Dargah in the Vedic sense is court of Dharm Raj the son of the Sun-god who sits in judgement of our deeds. This is a vedic and snatan concept that is not accepted in Gurbani. Since Gurbani tells us that the Creator is within it must follow that His throne is within and His court is also within. The following set of verses make this point clear. ਮਾਰੂ ਵਾਰ ਮਹਲਾ ੩ ॥ ਅੰਦਰਿ ਰਾਜਾ ਤਖਤੁ ਹੈ ਆਪੇ ਕਰੇ ਨਿਆਉ ॥ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਦਰੁ ਜਾਣੀਐ ਅੰਦਰਿ ਮਹਲੁ ਅਸਰਾਉ ॥ ਖਰੇ ਪਰਖਿ ਖਜਾਨੈ ਪਾਈਅਨਿ ਖੋਟਿਆ ਨਾਹੀ ਥਾਉ ॥ ਸਭੁ ਸਚੇ ਸਚੁ ਵਰਤਦਾ ਸਦਾ ਸਚੁ ਨਿਆਉ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਕਾ ਰਸੁ ਆਇਆ ਮਨਿ ਵਸਿਆ ਨਾਉ ॥ 18 ॥ *Andur Raja Takhat Hai Apey Krey Niyao. Gur Shabdi Dar Janney Andu Mehl Asrau. Khrey Parkh Khajaney Payean Khotian Nahi Thao. Sabh Sacho Sach Vartda Sda Sach Niyao.* SGGGS Page 1092. The first verse ਅੰਦਰਿ ਰਾਜਾ ਤਖਤੁ ਹੈ ਆਪੇ ਕਰੇ ਨਿਆਉ ॥ *Andur Raja Takhat Hai Apey Krey Niyao* is clear on the point that the King (Raja) and his Throne (Takhat) is Within (Andur) and It is therein that Judgements (Niyao) are passed. Another verse makes a similar point. ਜਿਸੁ ਕੈ ਘਰਿ ਦੀਬਾਨੁ ਹਰਿ ਹੋਵੈ ਤਿਸ ਕੀ ਮੁਠੀ ਵਿਚਿ ਜਗਤੁ ਸਭੁ ਆਇਆ ॥ ਤਿਸ ਕਉ ਤਲਕੀ ਕਿਸੈ ਦੀ ਨਾਹੀ ਹਰਿ ਦੀਬਾਨਿ ਸਭਿ ਆਣਿ ਪੈਰੀ ਪਾਇਆ ॥

ਮਾਣਸਾ ਕਿਅਹੁ ਦੀਬਾਣਹੁ ਕੋਈ ਨਸਿ ਭਜਿ ਨਿਕਲੈ ਹਰਿ ਦੀਬਾਣਹੁ ਕੋਈ ਕਿਥੈ ਜਾਇਆ ॥ ਸੇ ਐਸਾ ਹਰਿ ਦੀਬਾਣੁ ਵਸਿਆ ਭਗਤਾ ਕੈ ਹਿਰਦੈ ਤਿਨਿ ਰਹਦੇ ਖੁਹਦੇ ਆਣਿ ਸਭਿ ਭਗਤਾ ਅਗੈ ਖਲਵਾਇਆ ॥ ਹਰਿ ਨਾਵੈ ਕੀ ਵਡਿਆਈ ਕਰਮਿ ਪਰਾਪਤਿ ਹੋਵੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਵਿਰਲੈ ਕਿਨੈ ਧਿਆਇਆ ॥ 15 ॥ *Jis Kay Ghar Dibann Har Hovey Tis Kiu Muthi Vich Jagt Sabh Aiya. Tis Kao Talki Kisey Di Nahi(n) Har Diban Sabh Aann Pairi Paiya. Mannsa Keioh Dibahhno Koyi Nas Bhaj Nikleei Har Dibannho Koyi Kithey Jaiya. So Aisa Har Diban Vasia Bhagta(n) Kay Hirdey Tin Reh(n)dey Kuh(n)dey Aann Sabh Bhagta Agey Kalvaiya.* SGGS Page 591. The phrase in the third verse ਸੇ ਐਸਾ ਹਰਿ ਦੀਬਾਣੁ ਵਸਿਆ ਭਗਤਾ ਕੈ ਹਿਰਦੈ *So Aisa Har Diban Vasia Bhagta(n) Kay Hirdey* makes clear that the Court of the Creator (Har Diban) is located (Vasiya) Within Our Conscience (Hirdey). In Gurmat therefore, Dargah is the court of the Creator. The Creator is WITHIN. It follows that The Court is also Within. The Judgement is therefore WITHIN. The CONSCIENCE is the judge. Our Conscience JUDGES our words, thoughts and actions. This is a critical gurmat principle. The verse is ਆਪੇ ਬੀਜਿ ਆਪੇ ਹੀ ਖਾਹੁ ॥ ਨਾਨਕ ਹੁਕਮੀ ਆਵਹੁ ਜਾਹੁ ॥ *Apey Beej Apey Hi Khah. Nanak Hukmi Aveh Jah.* In both the acts of BEEJ and KHAH – there is judgement. I tell a lie. There is judgement that it is a lie. I will have to live with the consequences of it – There is judgement that these consequences are mine to bear. The judgement is in the CONSCIENCE. The reference of *Dargah* is therefore to our conscience within.

The next verse is as follows:

ਜੇ ਕਿਛੁ ਹੋਆ ਸੁ ਤੁਝ ਤੇ ਹੋਗੁ ॥ ਅਵਰੁ ਨ ਦੂਜਾ ਕਰਣੈ ਜੋਗੁ ॥
Jo Kich Hoa So Tujh Tay Hoag. Avar Na Duja Karnnaiy Joag.

Jo Kich – Whatever, all. **Hoa** – Happens. **So** – That. **Tujh Tay** – By you, on account of you. **Hoag** – Happens. **Avar Na** – No other. **Duja** – Second. **Karnnaiy Joag** – Lit. Able to do.

All That Happens in My Spiritual Life Happens On Account of You, O Mind. No Other Second Entity Is Able to Do So.

ਤਾ ਮਿਲੀਐ ਜਾ ਲੈਹਿ ਮਿਲਾਇ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਇ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥ ੭੨ ॥
Ta Milaiay Ja Lehe Milaye. Keh Nanak Har Har Gunn Gaye. SGGS 176.

Ta – Then, upon, only. **Milaiay** – Lit. Meet. Sp. Realize. **Ja** – When. **Lehe Milaye** - Lit. Allow a meeting. Sp. Enable the realization. **Har Har** – Only the Omnipresent Creator, Divine. **Gunn** – Virtues. **Gaye** - Lit. Sing. Sp. Accept, inculcate, become.

Realization of The Creator Within Happens Only When You Enable the Realization, O Mind. Become Virtues of the Divine, Says Nanak.

Note: *Gunn Gaey* is not merely to sing divine virtues. Mere singing is of little use if we don't adopt, inculcate, internalize and become. Gurbani makes this point clear in ਕੋਈ ਗਾਵੈ ਰਾਗੀ ਨਾਦੀ ਬੇਦੀ ਬਹੁ ਭਾਤਿ ਕਰਿ ਨਹੀ ਹਰਿ ਹਰਿ ਭੀਜੈ ਰਾਮ ਰਾਜੇ ॥ ਜਿਨਾ ਅੰਤਰਿ ਕਪਟੁ ਵਿਕਾਰੁ ਹੈ ਤਿਨਾ ਰੋਇ ਕਿਆ ਕੀਜੈ ॥ ਹਰਿ ਕਰਤਾ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਜਾਣਦਾ ਸਿਰਿ ਰੋਗ ਹਥੁ ਦੀਜੈ ॥ ਜਿਨਾ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਿਰਦਾ ਸੁਧੁ ਹੈ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਹਰਿ ਲੀਜੈ ॥ ੪ ॥ *Koe Gavey Ragi Nadee Bedi Bhau Bhaant Kar Nahi Har Har Bheejay Raam Rajey. Jinna Antar Kapet Vikaar Hai Tina Roey Kya Keejay. Har Karta Sabh Kich Jaanda Serr Rog Hath Deejay. Jinaa Nanak Gurmukh Hirda Shudh Hai Har Bhagat Har Leejey.* SGGS 440. Meaning: Passionate Singing of Praises Alone is of Little Spiritual Worth if One's Intent Within is Suspect; to the Extent that the Passion Itself Is a Cover Up Our Inflictions, Disease and Intent. These verses make it clear that the ultimate intent of singing and listening is to adopt, inculcate, internalize and become.

COMMENT: The final couplet above ਤਾ ਮਿਲੀਐ ਜਾ ਲੈਹਿ ਮਿਲਾਇ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਇ ॥ *Ta Milaiay Ja Lehe Milaye. Keh Nanak Har Har Gunn Gaye* is translated by the *Teekas (Darpan)* as follows: ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੈਨੂੰ ਤਦ ਹੀ ਮਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇ ਤੂੰ ਆਪ ਜੀਵ ਨੂੰ ਮਿਲਾ ਲਏ, ਹੇ ਨਾਨਕ! ਤਦ ਹੀ ਜੀਵ ਹਰਿ-ਗੁਣ ਗਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। Translation: *O' God, we can only unite with You if You Yourself unite us, only then we can sing God's praises, says Nanak.*

Such a (mis) translation runs into the following two problems. First, it is out of context and in contradiction with the *Rahao* verse which is telling the human being to Realize the Creator Within, because the human life is the opportunity to do so. This means the human being will have to make an *effort*, undertake *endeavours* and *work* towards it. Verses 11,12,13, and 14 tell us exactly what to do, and what needs to be done, namely ਸਾਧਸੰਗਿ *Sadh Sang*; ਕਰਿ ਸੇਵਾ *Kar Seva*; ਭਜੁ *Bhaj*; ਗੁਰਮਤਿ *Gurmat*; ਤਿਆਗਿ ਮਾਨੁ ਝੂਠੁ ਅਭਿਮਾਨੁ *Tyag Maan Jhooth Abhiman*; and ਜੀਵਤ ਮਰਹਿ *Jeevat Mreh*. Then the final verse tells us to ਹਰਿ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਇ *Har Har Gunn Gaye*.

But the *Teekas* are (mis)translating these verses as *O' God, we can only unite with You if You Yourself unite us, only then we can sing God's praises*. If the “uniting” and “singing of praises” are going to happen IF and ONLY WHEN God decides – then what is the need of 1429 pages of *Gurmat* counsel, advice and messages? Why not just tell us to sit and WAIT for God to decide when He will *want* to unite us and when He will *want* us to sing His praises? What's the use in us making an *effort*, undertaking *endeavours* and *working* towards any goal – because it will happen and ONLY happen IF and WHEN He decides.

The second problem with the *Teeka* translation is that it contravenes the basic tenet of *Gurbani* and *Gurmat* “Reap as I Sow” which is captured in the following verses: ਆਪੇ ਬੀਜਿ ਆਪੇ ਹੀ ਖਾਹੁ ॥ *Apey Beej Apey Hi Khah*. (SGGS 4); and “Self determination of one's own spirituality” ਆਪਣਾ ਹਥੀ ਆਪਣਾ ਆਪੇ ਹੀ ਕਾਜੁ ਸਵਾਰੀਐ ॥ *Apanna Apey Hi Kaaj Swareay* (SGGS 474).

The above (mis)translation of the *Teekas* takes a defeatist attitude of *Gurmat*. This defeatist attitude originates from the pre-1469 (pre-Guru Nanak) belief systems. It is defeatist because first, a Sikh is told that he is helpless in having to wait thousands of years roaming through the so called reincarnation process of 8.4 million life forms. Then when he finally gets to be born as a human being – he is equally helpless in having to wait for God to decide IF and WHEN He want to “unite with us.”

Gurbani and *Gurmat* tells us that the destiny of our spirituality is in our hands. Guru Nanak tells us that the Creator is ALREADY within us from our ਆਦਿ *Aad* - the day of our conception in ਆਦਿ ਸਚੁ *Aad Sach*. There is thus no issue of Him deciding IF and WHEN to “unite.” What is there to “unite” with someone who has been right WITHIN you all along? The issue is of REALIZATION. We have to make the *effort*, undertake *endeavours* and *work* towards BECOMING realized of the Creator that is WITHIN US, through the wisdom, counsel and messages that are laid out for us in *Gurbani*.

CONCLUSIONS.

1. The verses of this *shabd* are portraying a reality that is around for all of us to see; namely that there exist multitudes of life in the forms of insects; mammals, fishes, birds, reptiles and as domesticated animals. The language of the verses is simple, straightforward and clear. And the message is that none of these life forms have the capacity to realize the Creator within. That is the reality of the state of affairs of nature. That is the reality of ਕਈ ਜਨਮ *Kyee Janm* – Multitudes that are Created by the Creator in existence.

2. What the *Fareedkoti Teeka* and the other *Teekas* that used it as its reference have done is to impose the pre-1469 notion of reincarnation into the verses and then suggesting that the human being physically *went through* these animalistic life forms. The notion going through these animalistic life forms – physically and in the afterlife - is not the subject of the verses of this *shabd*. Nor is a concept that is endorsed or advocated within the SGGS for that matter. The basic tenet of *Gurbani* is that animalistic life forms – mentioned selectively across the

SGGS - for instance the donkey, pig, snake, dog, cat, eagle, frog, crane, crow etc – refer to animalistic *mind-sets* that human beings suffer in the Here and Now. Even then, animalistic mind-sets are not the subject matter of this *shabd* either.

3. The subject of the *shabd* is to express a state of affairs about life and creation. The underlying message is that no life form other than the human has the capacity to realize the Creator within. Guru Arjun is providing us Sikhs the counsel that as human beings, we ought to make the *effort*, undertake *endeavours* and *work* towards BECOMING realized of the Creator that is WITHIN US, through the wisdom, counsel and messages that are laid out for us in Gurbani. End.

Letter to the Editor

I was very happy to read Sikhi and Environmental Protection by Jogishwar Singh, PhD Switzerland (The Sikh Bulletin, Volume 2/2023). It is very timely. As Sikhs we pattern our paths off our seva. And doing climate consciousness changes protects Mother Earth for the next generation, which is seva in and of itself.

I've been participating in environmental work since the 1970s. Here I am 60 years of age, and we are facing the worst climate changes in our history. So this article for me is just as important as the Gurbani and Sikhi knowledge we gain from the Sikh Bulletin.

During the 2020 Covid lockdown is when I embraced Sikhi. The Sikh Bulletin is one of the main things other than Siri Guru Granth Sahib, that I rely upon for my true understanding of Guru Nanak's Sikhism. The Sikh Bulletin has taught me the value of Bibek Budh in my approach to Sikhi. I also began to join Sikh environmental Zoom meetings for educational and social content.

Many may not know that March 14 is celebrated as World Sikh Environment Day every year to pay tribute to seventh Sikh master, Guru Har Rai, who is known for his immense love for nature.

I thought the readers might appreciate some web links to augment this fine article by Jogishwar Ji.

<https://ecosikh.org/> Eco Sikh

<https://shrg.ngo/> Sikh Human Rights Group (they have an environment project)

<https://blueprintforbetter.org/> This campaign is a call to action.

AIA, the largest design organization in the world, is asking architects, design professionals, civic leaders, and the public in every community to join our efforts. Help us transform the day-to-day practice of architecture to achieve a zero-carbon, resilient, healthy, just, and equitable built environment.

<https://earthjustice.org/> Earthjustice is the premier nonprofit public interest environmental law organization. We wield the power of law and the strength of partnership to protect people's health, to preserve magnificent places and wildlife, to advance clean energy, and to combat climate change.

I am hopeful these few links may encourage more Sikhs to participate in environmental social justice globally.

Deva Hardeep Singh

Okemah, Muscogee Nation Reservation, Oklahoma, USA

Do Sikhs Understand Sikhi?

Jogishwar Singh, Phd

jogishwarsingh@gmail.com



As a Sikh permanently settled in Switzerland, observing events affecting Sikhs in India and elsewhere, I wonder more and more whether the Sikhs of today are really fit for Sikhism. I get the feeling that the message of the Sikh Gurus is so oriented to liberation from all kinds of superstitions, rituals, baser instincts and basic follies that Sikhs are just not intellectually up to a level where they can understand its full import. The message of Sikhism is so universal, humanistic and elevating that it can only be imbibed and practiced by very strong individuals, capable of rising above basic human instincts like prejudice, envy, racism and ignorance.

I feel that the Gurus were way ahead of their times with their universal and egalitarian message which had to be understood by the masses which ostensibly converted to their teachings. Different social groups became Sikhs for different reasons but, leaving aside a tiny committed kernel, most of them seem to have converted to Sikhism for reasons other than a full grasp of the philosophical message being preached by the Sikh Gurus. The Jats seem to have become Sikhs in large numbers during the 17th and 18th centuries but to have done so more to establish a privileged status as land holding gentry than out of adhesion to the principles being conveyed by the Gurus' teachings. In the Hindu caste system, Jats would have remained classified as Shudras, notwithstanding their desperate efforts in manufacturing vaunted genealogical trees for themselves, showing them as descendants of Luv and Kush of Ramayana fame. Even a so-called former Sikh High Priest has propounded this thesis in recent times. One only needs to see young Jats, mostly without turbans, sporting beards seemingly mown with lawn mowers, wearing designer brand clothes, mouthing a very approximate English syntax, preening around in most Punjab towns to realize that they are materially well situated but are miles away from any basic understanding of the message of the Gurus. Pride, vanity, absence of intellectual curiosity and aggressive posturing seem to be the main characteristics of Jat Sikh society not only in Punjab but also in foreign lands today. This is not to suggest that non Jat Sikhs are any better. However, we shall come to that later. Jat Sikhs constitute the major group in Sikhism, therefore, they are being considered before the others.

Banda Singh Bahadur shattered traditional land holding patterns in Punjab by taking land away from established non-Sikh landholders and redistributing it to smaller peasant proprietors, mostly Jat Sikhs, or those who subsequently became Sikhs because of this fact. Banda's role as a leading land reformer needs ample consideration on its own. I get the subjective feeling that a large number of Jats became Sikhs in this period not because of any understanding of the essentials of Sikh philosophy handed down by our Gurus but for sheer economic gain. They had a good chance of earning title to land by becoming followers of Banda Singh. Their physical attributes made them good fighters. Their experience of tilling the land made them good farmers. They provided the emerging Sikh society with the means to fight oppression from ruling cliques and feed itself by producing staple diet items in Punjab. They deserve the encomiums showered on them in later times. But did they grasp the Gurus' spiritual message? I honestly do not know. Was attachment to the Gurus' message the principal factor in their becoming Sikhs in such large numbers? In my opinion, the jury is still out on this.

The advantages to Jats in becoming Sikhs are obvious. From a low social status in Hinduism, they acquired a privileged social status in Sikhism, reaching a climax in the empire constituted by Maharaja Ranjit Singh. By becoming Sikhs, they acquired titles to their land holdings under Banda Singh Bahadur. They were able to mask their traditional penchant for robbery, plunder and aggressive posturing in the garb of a liberation struggle being

carried on by Sikhs against genocidal political authorities. The consolidation of their social and political status continued even after the swift collapse of the Sikh Empire in 1849.

The British conducted a scientific policy of “divide et impera” (divide and rule). In this context, they selected the Jat Sikhs as one of their favored “martial races”, recruiting them in the British Indian Army in numbers absurdly out of proportion to their numbers in the total population. They cleverly used their patronage by conferring titles of Sardar Bahadur, Sir etc on rich collaborators who were more loyal to the British Crown than to their fellow Indians. French collaborators who collaborated with the Nazis during 1940-45 were either shot or ridiculed after the Germans were expelled from France. Jat Sikh collaborators who aided the colonial power against their own people were honored with titles, land grants and other privileges like an elite education in chosen schools like the Aitchison College in Lahore. Collaboration with foreign invaders was a badge of honor in India rather than an eternal stigma as it should have been, especially in Sikh society based on values taught by the Sikh Gurus. This should in no way take any merit away from the thousands of Jat Sikh participants in the freedom struggle but hardly any of them are part of the ruling political and social Jat Sikh elite dominating Punjab politics and society even today. A lot of the so called Sikh elite of today are direct descendants of collaborators, toadies of the British. No amount of chest thumping posturing and splurging of wealth should be allowed to mask this basic historical fact.

As for non Jat Sikhs, it seems to me that the Khatri originally became Sikhs also because it gave them an even more privileged status than they had in Hindu society since they could claim kin with the Sikh Gurus, all from Khatri families. It is ridiculous to classify Sikh Gurus as Khatri since they had risen so far above such petty classifications. It is equally ridiculous to consider bhagats like Kabir ji, Ravidas ji or Namdev ji as belonging to lower castes. Any person considering such elevated souls as belonging to such or such caste, high or low, reveals his or her own stupidity rather than a proper grasp of the message being conveyed by them. Those who grasp the message of the Sikh Gurus and Bhagats find it impossible to understand how Sikhs can continue to be mired in the shackles of casteism, totally antithetical to Sikh philosophy.

In this context, Khatri Sikhs considered themselves as the apex of Sikh society. They vaunted the fact of their being of kin to the Sikh Gurus. Hindu society had placed them below the Brahmins. They sought the spot of the top dog in Sikh society. Even some children of the Sikh Gurus were not immune to jostling for the top spot. The first, second, third, fourth, sixth and seventh Sikh Gurus set aside their children or their eldest son in favor of outsiders to the family or younger sons as their successors. The influence of Khatri Sikhs diminished with the large scale entry of Jats into the Sikh fold in the 18th century but till then, they pretty much ruled the roost in Sikh society. Even today, it is not rare to see them preferring their own caste kin as marriage partners for their children. Some of the Sodhis, for example, go about preening themselves as direct descendants of the Sikh Gurus, totally forgetting the message of equality preached by their own ancestors.

It appears to me that even the non-Khatri non Jat Sikhs were attracted to Sikhism more by the temptation of improving their social lot compared to what they were getting in Hindu society than by genuine understanding of and attachment to the Gurus’ message of sublime equality. Even they did not get rid of their caste attachments when it came to marriage. This group of Sikhs is as mired in ritualism as the other Sikh social groups. They have acquired a reputation as sharp businessmen, cutting corners for profit. There is the stereotype of such Sikhs going to the Gurdwara early in the morning to rub their noses at the doorstep before going over to their shops to fleece their customers with all sorts of unsavory practices. How can we reconcile their practices with the story of Guru Nanak Sahib getting fixed on “Tera, tera, tera” while doling out food grain rations to customers while working at the shop in Sultanpur Lodhi? The Gurus’ message of unflinching adherence to ethics and morality in every aspect of the life of a Sikh does not find true reflection in the business practices of this category of Sikhs. Posturing seems to have gained the upper hand over substance.

The Mazhabi Sikhs have got the rawest deal of all with the evolution of Sikh society after the time of Maharaja Ranjit Singh. The tenth Guru said “Rangrethey Guru key betey” (The Rangretas are the sons of the Guru). We have the sad spectacle of Mazhabi Sikhs being obliged to have their separate Gurdwaras because they are not allowed to participate as equals at the Gurdwaras controlled by other castes. This paradox should make any true Sikh revolt with passion. It does not seem to be even creating a ripple. Even in places like the UK, separate Gurdwaras seem to have been set up for Mazhabi Sikhs. This total negation of the Gurus’ teachings is a direct reflection of the theme being developed in this article that most Sikhs today do not even have any proper understanding of their own Gurus’ teachings. If they did, there would have been a massive social upsurge against the treatment reserved for Mazhabi Sikhs.

A Sikh fully conscious of and living his/her Gurus’ teachings simply could not tolerate such social injustice. A true Sikh should see the Almighty’s image in each and every being, let alone in every Sikh. In such an awareness scenario, an affront to a Mazhabi Sikh should be considered as an affront to the Creator Himself since every being is in His image. If this sounds far-fetched and theoretical, this just goes to prove that the message of our Gurus is far ahead of us in time. Will we ever get to the stage where we shall start to actually implement the Gurus’ message in our everyday lives is an open question. Dr B.R. Ambedkar was keenly interested in Sikhism as an alternative to Hinduism for his Dalit followers. A minute examination of Sikh social reality showed him that it did not conform to the Gurus’ message. How many people in the present day Sikh leadership are actually trying to redress these social injustices, leaving aside political hypocrisy being spewed about by all political parties to garner Sikh votes?

Talking of Jat Sikhs, Khatri Sikhs, Arora Sikhs, Mazhabi Sikhs is an oxymoron for any Sikh imbued with the true essence of our Gurus’ message. We can only talk of the Gurus’ Sikhs, nothing else. However, even a casual look around Sikh society today in India and overseas establishes that it is anything but this. The fact that a large majority of Sikhs continue to revel in their caste tags shows that they have the outward form of Sikhism without understanding an iota of what its basic message is. Even the outward form is now difficult to distinguish since large numbers do not even keep unshorn hair or tie a turban, both absolute necessities demanded by the tenth Guru. Many Sikh women keep the karva chauth fast. Aartis are done on a regular basis. Dowry is widely prevalent, as is female infanticide, an absolute shame. A low profile lifestyle, full of gratitude to the Almighty at all times, has been shunned in favor of a high profile materialistic lifestyle, flaunting wealth. Historical gurdwaras are being destroyed by Kar Sewa Babas with impunity, wiping out centuries of architectural heritage in favor of marble spattered mausoleum like structures. This is supposed to be sewa.

A British historian, Lord Acton, wrote in 1891, “Power corrupts and absolute power corrupts absolutely”. With reference to contemporary Sikh society, ignorance is bliss and absolute ignorance is total bliss! This is what I feel when I see modern day Sikh marriage ceremonies, bhog ceremonies or other manifestations of Sikh social behaviour. People with long flowing beards behave no better than clean shaven “Sikhs” flaunting thick iron “kadas”, Khanda symbols on their T shirts and Khalistani slogans on their cars. They do not have the gumption of obeying their tenth Guru’s injunction to keep the five symbols of the Khalsa but go around posturing as the crusading knights of Sikhism. Dante Alighieri wrote the “Divine Comedy”. Were he today to write about Sikh society, he might give his writing the title “Hilarious Comedy”.

A major damage being caused by present day Sikhs in contact with non-Sikh societies is the distortions of Sikh religious requirements that they communicate to others. I have never understood why people who abandon the basic tenets of the Gurus’ teachings feel this desperate need to flaunt themselves as good Sikhs. It is almost as if they feel that Sikhs alone have the patent on being good human beings, which, obviously, is nonsensical. “Maanas ki jaat sabhey ekey pahchanbo” said our Gurus, so where is the question of Sikhs being better human beings than others? Driven by this need to flaunt their Sikh identity, such people confuse the needs of their personal comforts with the requirements of Sikhism. They come up with notions like the Khalsa being created only

by the tenth Guru, in complete disregard of the fact that all ten Gurus have to be considered as an integral entity, one “jyot”. They ask for proof of this in a laboratory. Anyone seeking experimental proofs in any religion is barking up the wrong tree. It is a matter of faith and personal enlightenment, not of laboratory experiments. As more and more Sikhs emigrate to overseas countries, more and more of them mask their personal penchant for comfort as a doctrine of their religion. This creates confusion in the minds of non-Sikhs about what exactly Sikhism stands for.

I am convinced that the root cause of Sikh social morass today is the basic fact that large majorities of various social groups embraced Sikhism not because of conviction about its message but because of relative social advantages that they sought out of it. This was true in the time of our Gurus and this is true today. This is why most of them were not able to transmit a living heredity to succeeding generations. One of the finest compliments I ever received in my life was when a Muslim industrialist, at the head of one of the biggest industries in Pakistan, told me after a personal meeting in Lahore that I should convey his sincere regards to my parents who had managed to transmit such a strong set of values to their son who, in spite of being married to a Swiss Caucasian woman, living in Switzerland, had not abandoned his identity. More importantly, the son had not attempted to justify the needs of his own personal comfort or ambitions by distorting the message of his religion. I conveyed this message to my mother last year just before she passed away. My interlocutor told me that he travels frequently to the Indian Punjab and nothing saddens him more than seeing swathes of Sikh youngsters belonging to families of his Sikh friends who have abandoned their identity and their mother tongue. This is the view of an educated Muslim about contemporary Sikh society.

Of course, there is a microscopic minority of Sikhs who live out the Gurus’ sublime message in their daily lives. Such people do not go around broadcasting this fact from rooftops. The irony is that those who know do not speak and those who speak do not know! In the middle of swirling Sikh ignorance and cupidity, the Gurus’ message remains a beacon of shining light, waiting for those who understand its import, not just for Sikh society but for the whole of humanity.

To end on an optimistic note, when Kalyug gives way to a better epoch, the sublime message of the Sikh Gurus in the form of their teachings might just be better understood and actually practiced in their daily lives by Sikhs who would then rise above casteism, dowries, drunkenness, drugs, ritualism, corrupt ignorant leaders, heritage destroying sant babas, rampant female infanticide, braggadocio instead of intellectual ability and pride in stupid behaviour. This is not going to happen in my lifetime. I sincerely hope that it happens someday. Till then, I remain convinced that the essence of the Sikh Gurus’ message is so spiritually elevating that most present day Sikhs are just not capable of comprehending its liberating thrust, leave aside actually putting it into practice in their daily lives.

ਪਵਨੈ ਮਹਿ ਪਵਨੁ ਸਮਾਇਆ ॥

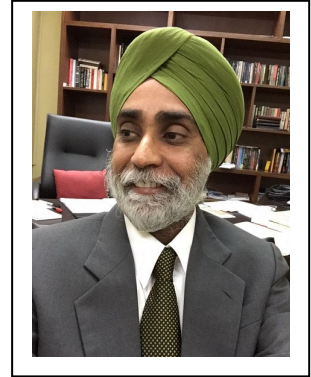
Pavney Meh Pavan Smaeya.

The Sikhi Gurmat concept of death as per Gurbani in SGGS – expounded by Karminder Singh Dhillon, PhD.

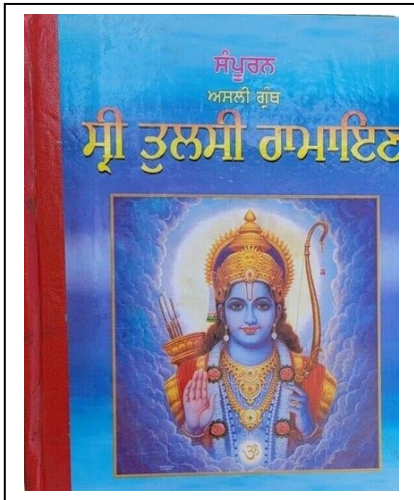
https://www.youtube.com/watch?v=Kjw_Rx9I37Q

The Truth of Our *Panthik* Ardas In Two Questions.

Karminder Singh Dhillon, PhD (Boston)
dhillon99@gmail.com



The Ramayan of Tulsi contains the following paragraph that is recited as a prayer (*Ardas*) by those who belong to that faith in their *mandirs* or places of worship.

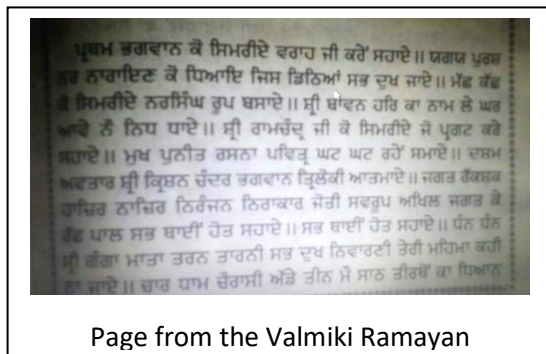
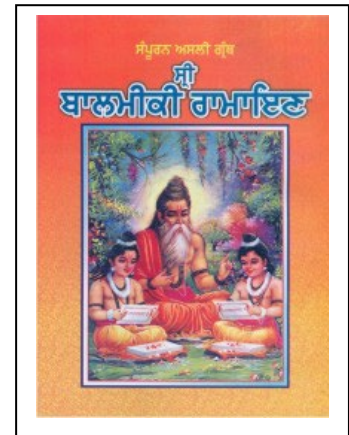


ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਸਿਮਰ ਕੈ ਸ੍ਰੀ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਲਈ ਧਿਆਇ ।
Par Bhram Simar Kay Sri Vishnu Layee Dhiaa-ey
ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕਰਿਸ਼ਨ ਅਵਤਾਰ ਹਰੀ ਸੰਕਰ ਹੋਇ ਸਹਾਇ ।
Sri Raam Krishen Avtaar Hari Shangkar Hoye Sha-ey
ਮਾਤ ਭਗਵਤੀ ਸਿਮਰੀਐ ਨਵ ਨਿਧ ਆਵੈ ਕਰ ਧਾਇ ।
Maat Bhagwatee Simree-ay Nav Nidh Avai Ghar Dhayey
ਸ੍ਰੀ ਪਰਭੂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਭ ਥਾਂਈ ਹੋਇ ਸਹਾਇ ।
Sri Prabhu Paramatimaa Sbh Tha-ee(n) Hoey Shaa-ey.

The Ramayan of Valmiki contains the following paragraph that is recited as a prayer (*Ardas*) by those who belong to that faith in their *mandirs* or places of

worship.

ਪਰਿਥਮ ਭਗਵਾਨ ਕੋ ਸਿਮਰੀਐ ਵਰਾਹ ਜੀ ਕਰੇ ਸਹਾਇ ।
Pritham Bhagwan Ko Simreay Vrah Jee Karey Sahaye. (Note: Vraah is Vishu)
ਯੋਗ ਪੁਰਸ਼ ਨਰ ਨਰਾਇਣ ਕੋ ਧਿਆਇ, ਜਿਸ ਡਿਠਿਆਂ ਸਭ ਦੁਖ ਜਾਇ । *Yug Purash Nar Narayan Ko Dhiaye, Jis Dहितyan Sabh Dukh Jaye*



Page from the Valmiki Ramayan

ਮੱਛ ਕੱਛ ਕੋ ਸਿਮਰੀਐ ਨਰ ਸੰਗ ਰੂਪ ਬਸਾਇ ।
Much Kuch Ko Simreay Nar Sang Roop Basaye
ਸ੍ਰੀ ਬਾਵਨ ਹਰ ਕਾ ਨਾਮ ਲੇ ਘਰ ਆਵੈ ਨਵ ਨਿਧ ਧਾਇ । *Sri Bawan Har Ka Naam Ley, Ghar Avey Nao Nidh Dhaye.*
ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਚੰਦਰ ਕੋ ਸਿਮਰੀਐ ਜੋ ਪਰਗਟ ਕਰੇ ਸਹਾਇ । *Sri Raam Chander Ko Simreay, Jo Pargat Kare Sahaye*
ਦਸਮ ਅਵਤਾਰ ਸ੍ਰੀ ਕਰਿਸ਼ਨ ਚੰਦਰ ਭਗਵਾਨ ਤਿਰਲੋਕੀ ਆਤਮਾਇ । *Dasam Avtaar Sri Krishen Chandar Bhagwan Triloki Atamaye.*

ਸਭ ਥਾਂਈ ਹੋਤ ਸਹਾਇ । *Sabh Thanyee(n) Hoat Sahaey.*

The following is the first paragraph of Durga Ki Vaar as contained within the Bachitar Natak Granth which is now known as the Dasam Granth (DG).

This first paragraph is the *paurri* that Sikhs recite as their institutional *ardas* in Gurdwaras and elsewhere.

ਪ੍ਰਿਥਮ ਭਗੌਤੀ ਸਿਮਰ ਕੈ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਲਈ ਧਿਆਇ ।
Pritham Bhagauti Simar Kaiy Gur Nanak Layee(n) Dhiaye.

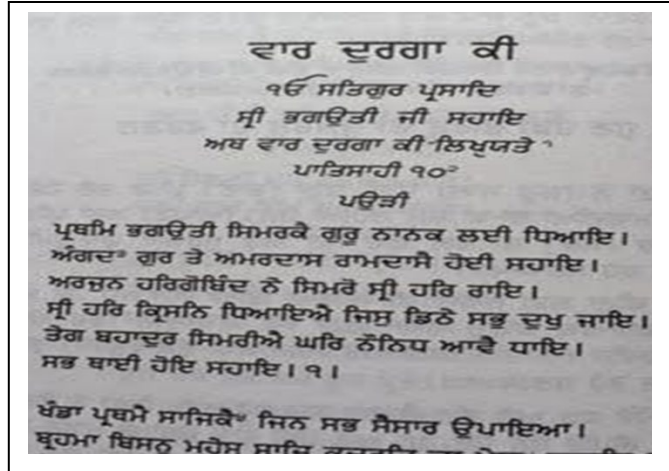
ਫਿਰ ਅੰਗਦ ਗੁਰ ਤੇ ਅਮਰਦਾਸ ਰਾਮਦਾਸੈ ਹੋਇ ਸਹਾਇ । *Fir Angad Gur Tay Amardas Ramdasaiy Hoyey Sahaey.*

ਅਰਜਨ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਨੇ ਸਿਮਰੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰ ਰਾਇ । *Arjan Hargobind No Simro Sri Har Raye.*

ਸ੍ਰੀ ਹਰਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਧਿਆਈਐ ਜਸ ਡਿਠੈ ਸਭ ਦੁਖ ਜਾਇ । *Sri Harkrishen Dhiyaiy Jes Dithay Sabhh Dukh Jaye.*

ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਿਮਰੀਐ ਘਰ ਨਵ ਨਿਧ ਆਵੈ ਧਾਇ । *Teg Bhadur Simraey Ghar Nav Nidh Avaiy Dhaye.*

ਸਭ ਥਾਈ ਹੋਇ ਸਹਾਇ । *Sabh Thanyee(n) Hoye Sahaey.*



THE SIMILARITIES

If one took the first para of Durga Ki Vaar of the DG – which is our institutional *ardas* - and compared it with the prayer found in the Ramayan, the result is as follows. All the similar words are in red.

Pritham Bhagauti Simar Kaiy Gur Nanak Layee(n) Dhiaye. Fir Angad Gur Tay Amardas Ramdasaiy Hoyey Sahaey. Arjan Hargobind No Simro Sri Har Raye. Sri Harkrishen Dhiyaiy Jes Dithay Sabhh Dukh Jaye. Teg Bhadur Simraey Ghar Nav Nidh Avaiy Dhaye. Sabh Thanyee(n) Hoye Sahaey.

The *only* thing different are the names of the Gurus. With the names included, the lifting, copying or what is known in the literary world as plagiarism is 80 percent. With the names excluded, the lifting, copying or plagiarism is total and complete (100 percent). In other words, apart from the names of the 9 Gurus, every other word is lifted from the Ramayan.

If the prayer wordings of the Ramayan and Durga Ki Vaar of DG are run in a plagiarism checker, the percentage of plagiarism is 80 percent. Schools, colleges, universities and institutions of learning tolerate 10 percent similarities. Anything above that is returned to the student for a re-write, or even given a fail grade. Reputable institutions bar students from the courses in which they present plagiarized papers. Some expel students right away. Anyone presenting work that consists of writing that is 80 percent lifted, copied or plagiarized is expelled because there is no defense for such a literary crime.

Given the above, we can ask two questions as follows.

FIRST QUESTION: WHO IS THE AUTHOR OF DURGA KI VAAR?

In other words, who is the author of the *paurri* that Sikhs recite as their institutional *ardas*. The possible answers, presented in a multiple choice format are:

- A) Durga herself wrote it in her own honor.

- B) A Devotee of Durga wrote it in her honor in Markanday Puran.
- C) The same person/s who wrote the Bachitar Natak (Dasam Granth) wrote this Vaar.
- D) The Benares-based *Nirmalas* who also wrote 34 other corrupted texts (Gurbilas, Suraj Parkash, Bhagat Maal etc) aimed at making Sikhs into Hindus wrote this Vaar.

Readers will note the following two things. First, that whichever answer above is chosen, it would have to mean that he/she lifted, copied and plagiarized it from the Ramayan. In other words, the author/s stole it from the Ramayan. Even if the claim is that Durga herself wrote this paurre in Durga Ki Vaar, even she would have copied it from the Ramayan.

Second, Guru Gobind Singh is NOT listed in the choice of answers provided because our tenth master CANNOT EVER commit the acts of lifting, copying, plagiarizing or stealing from the writings of others. Our Gurus have no record of doing anything of this sort. When Guru Arjun compiled the Pothi Sahib (later Guru Granth Sahib), he included the writings of 15 Bhagats, 10 Bhats and 3 Sikhs – and ensured their names were included. He did not take their writings and put them under his own name.

Those Sikhs whose voices have gone coarse shouting aloud that Guru Gobind Singh is the author of Durga Ki Vaar are advised to consider not injuring the character of the tenth master by making him appear to have lifted, copied or plagiarized the first para from the Ramayan, and the entire Vaar from the Markanday Puran.

Those Sikhs that are willing to attack, injure, maim or kill other Sikhs who maintain that Guru Gobind Singh is NOT the author of Durga Ki Vaar and NOT the author of the Bachitar Natak may want to pay attention to this first question above.

Those Sikhs who say that it was actually Tusli and Balmiki of the Ramayan who lifted, copied, plagiarized or stole from Durga Ki Vaar may want to check the chronology of the texts to decide which came first.

SECOND QUESTION: WHAT ARE THE NAMES OF OUR GURUS DOING IN DURGA KI VAAR?

The title of the composition says it all – it is a *Vaar* (poetic composition) about Durga. The entire Vaar consists of 55 paras. The final para reads as follows:

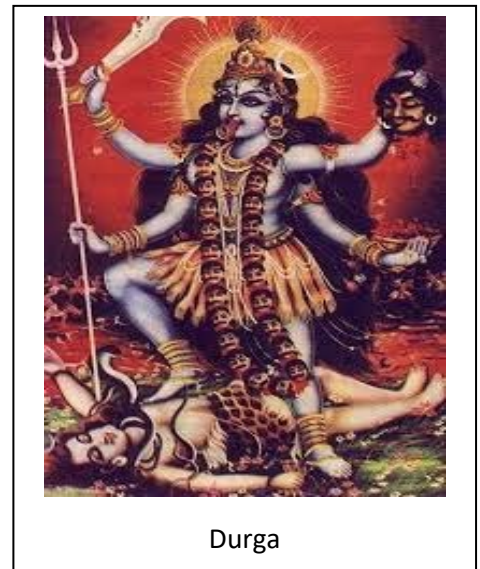
ਦੁਰਗਾ ਪਾਠ ਬਣਾਇਆ ਸਭੇ ਪਉੜੀਆਂ । *Durga Paath Bnaye Sabhay Paurrea(n)*. Meaning: ALL the paures are created as *paath* in honor of Durga.

ਫੇਰ ਨਾ ਜੁਨੀ ਆਇਆ ਜਿਨ ਇਹ ਗਾਇਆ । *Feyr Na Junee Aiya Jin Eh Gaya*. One who sings them will not reincarnate into life forms.

ਇਤ ਸ੍ਰੀ ਦੁਰਗਾ ਕੀ ਵਾਰ ਸਮਾਪਤੰ। ਸਤ ਸੁਭਮ ਸਤ। *Et Sri Durga Ki Vaar Smaptang. Sat Subhm Sat*. With this ends the Durga Ki Vaar. All certified as true.

Given the above two facts as derived from *within* Durga Ki Vaar, namely that it is written in her honor, and that ALL the paragraphs are created as *paath* for Durga, the second question can now be asked: WHAT AND WHY ARE THE NAMES OF OUR GURUS INCLUDED IN DURGA KI VAAR? The choice of answers – in accordance with the choice of answers for Question 1 above, is as follows:

- A. The names of our ten Gurus were written by Durga herself as the author of Durga Ki Vaar which she wrote in her own honor.



Durga

- B. A Devotee of Durga who also happened to be a devotee of the nine Gurus.
 C) The first para was ADDED on later to Durga Ki Vaar (as copied from Markanday Puran) by the Benares-based *Nirmlas* who also wrote 34 other corrupted texts (Gurbilas, Suraj Parkash, Bhagat Maal etc) aimed at making Sikhs into Hindus and devotees of Durga.

Readers will note that Guru Gobind Singh is again NOT listed in the choice of answers provided because our tenth master CANNOT EVER commit the acts of writing ONE para in honor of nine Gurus, and then go on to write 54 paras in honor of Durga. Our Gurus have no record of honoring Durga in any way, fashion or form in the entirety of the SGGS.

Those Sikhs who maintain that Guru Gobind Singh honored our nine Gurus in nine verses, and then went on to write 364 verses in praise of Durga, and are ever ready to attack, injure, maim or kill other Sikhs who maintain that Guru Gobind Singh CANNOT ever do such a thing, may want to ponder over this second question as well.

ARDAS IN THE SRI GURU GRANTH SAHIB



The *Ardas* of the Sikh is contained on page 268 the SGGS as follows:

ਤੂ ਠਾਕੁਰ ਤੁਮ ਪਹਿ ਅਰਦਾਸਿ ॥ ਜੀਉ ਪਿੰਡੁ ਸਭੁ ਤੇਰੀ ਰਾਸਿ ॥

Tu Thakur Tum Peh Ardas. Jio Pind Sabh Teri Raas.

ਤੁਮ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਹਮ ਬਾਰਿਕ ਤੇਰੇ ॥ ਤੁਮਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਮਹਿ ਸੁਖ ਘਨੇਰੇ ॥

Tum Maat Pita Hum Barak Terey. Tumree Kirpa Meh Sukh Ghanerey.

ਕੋਇ ਨ ਜਾਨੈ ਤੁਮਰਾ ਅੰਤੁ ॥ ਉਚੇ ਤੇ ਉਚਾ ਭਗਵੰਤੁ ॥

Koey Na Janey Tumra Aant. Uchey Tey Ucha Bhagwant.

ਸਗਲ ਸਮਗਰੀ ਤੁਮਰੈ ਸੁਤ੍ਰਿ ਧਾਰੀ ॥ ਤੁਮ ਤੇ ਹੋਇ ਸੁ ਆਗਿਆਕਾਰੀ ॥

Sagal Samagree Tumrey Sutar Dharee. Tum Tey Hoey So Aagiakari.

ਤੁਮਰੀ ਗਤਿ ਮਿਤਿ ਤੁਮ ਹੀ ਜਾਨੀ ॥ ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਸਦਾ ਕੁਰਬਾਨੀ ॥ *Tumri Gatt Mitt Tumhee Janee. Nanak Daas Sda Kurvani.*

This *paורי* is our personal ardas. After reading this stanza in the personal ardas, a Sikh should be able to have a free and personal heart to heart communication with our Guru.

The institutional or *Panthik Ardas* can, and should be standardized in the name of *Panthic* unity. One would be hard pressed to find an argument against such a preposition. But this standardization must NOT be against the tenets of the SGGS in any way whatsoever. This standardization must never be part of the agenda to Hinduize Sikhi. Lifting, copying or taking verses from the religious texts of others should not be part of this standardization. Beliefs like *Dithey Sabh Dukh Jaye* (all sorrows disappear upon seeing) and *Ghar Nao Nidh Avey Dhaye* (the NINE treasures come rushing) are not Sikhi or Gurmat concepts – UNLESS we indulge in severe re-interpretations. The notion of starting our institutional ardas with honoring Durga (Bhagautee) is not in line with the teachings of the SSGS.

It is hoped that the two questions above can help bring about awareness within such a context. End.

Sikhism – A Universal Religion

Devinder Pal Singh, PhD.

Center for Understanding Sikhism, Mississauga, Ontario, Canada

drdpsn@gmail.com

and Bhai Harbans Lal, PhD.

Professor Emeritus, University of North Texas, Texas, USA

harbansl@gmail.com



A universal religion is a philosophical and theological concept with universal applicability regardless of culture, race, sex, religion, nationality, or another distinguishing feature.^[1] A universal religion may also emphasize universal principles and inclusively accept others. Some examples of universal religions are Bahá'í Faith, Buddhism, and Christian Universalism. These religions believe in one fundamental truth that transcends the national, cultural, or religious boundaries or interpretations of that one truth.

Sikhism is a religion that emerged in the Punjab province of India during the 15th century. While it is not typically described as a "universal" religion in the same way that, for example, Christianity or Islam are often told, it does contain values and principles that are universal and applicable to people from all walks of life. Though there is no universally established definition of a "universal religion," some characteristics that may be associated with such a religion include:

Inclusivity: A universal religion is expected to be open to all people regardless of their race, gender, ethnicity, or nationality. It does not differentiate against any group of people. Since Sikhism promotes spiritual and social equality among all people, regardless of race, gender, caste, or social status,^[2] this emphasis on equality and the rejection of social hierarchies is a value that is becoming increasingly significant in today's globalized world. Thus, inclusivity is one of the hallmarks of Sikhism. Guru Arjan Dev proclaims:

ਨਾ ਕੇ ਬੈਰੀ ਨਹੀ ਬਿਗਾਨਾ ਸਗਲ ਸੰਗਿ ਹਮ ਕਉ ਬਨਿ ਆਈ ॥ *Nā ko bairī nahī bigānā sagal sang ham kaᵋo ban āī.*

No one is my enemy, and no one is a stranger. I get along with everyone. (M. 5, SGGS, p. 1299)

Universality: A universal religion must apply to all cultures and societies without cultural or geographical boundaries. One of the critical tenets of Sikhism is the faith in the oneness of God, which is like the monotheistic beliefs of many other religions. Additionally, Sikhs believe in the importance of service, equality, and compassion, which are values that many people worldwide would consider universal. Furthermore, Sikhism can also be seen as universal, as it emphasizes living a life of morality and ethics.^[3-6] Sikhs believe in the importance of honesty, integrity, and righteousness and strive to live according to these values. These values are regarded as essential and valuable in many cultures and societies worldwide. Guru Arjan articulates the oneness and interconnectedness of all beings as:

ਇਕਸੁ ਤੇ ਹੋਇਓ ਅਨੰਤਾ ਨਾਨਕ ਏਕਸੁ ਮਾਹਿ ਸਮਾਏ ਜੀਉ ॥ *Ikas te hoīo anantā Nānak ekas māhi samāe jīo.*

From oneness, He has brought forth countless multitudes. O Nanak, they shall merge into the One once again. (M. 5, SGGS, p. 131)

Tolerance: A universal religion is expected to promote a culture of tolerance and respect for other religions and belief systems. The Sikh faith has an openness and tolerance towards other religions and beliefs. Sikhism recognizes the validity of other faiths and does not seek to convert people to its own beliefs. This attitude of acceptance and respect towards other religions could be seen as a universal value important for promoting

peace and understanding between different cultures and faiths [5]. Guru Nanak emphasizes the importance of tolerance, as:

ਬਕੈ ਨ ਬੋਲੈ ਖਿਮਾ ਧਨੁ ਸੰਗ੍ਰਹੈ ਤਾਮਸੁ ਨਾਮਿ ਜਲਾਏ ॥ *Bakai na bolai kḥimā dḥan sangrahai t̄āmas nām jalā-e.*

One must not twaddle. Rather one must inculcate tolerance and cast away one's anger with the love of God (Naam). (M. 1, SGGS, p. 1013)

Unity: A universal religion promotes the idea of oneness and unity among all human beings and all of creation. Sikhism's universal message transcends the particularities of time and place. [3-4] It preaches that there is one God who is common to all humanity, not limited to any religion, nation, race, creed, color, or gender. Sikhism also teaches that all human beings are equal and have the potential to realize God within themselves. Guru Arjan Dev proclaims the unity of all humans as:

ਏਕੁ ਪਿਤਾ ਏਕਸ ਕੇ ਹਮ ਬਾਰਿਕ ॥ *Ēk piṭā ekas ke ham bārik tū merā gur hā-ī.*

The One God is our father; we are the children of the One God. (M. 5, SGGS, p. 611)

Ethical values: A universal religion emphasizes the importance of ethical values such as compassion, love, honesty, and justice. Sikhism promotes living a balanced life that combines spiritual practice with worldly responsibilities. Sikhs are encouraged to work honestly, support their families, and contribute to their communities while striving to live spiritual growth and self-realization. Another aspect of Sikhism that could be seen as universal is its focus on inner transformation and self-realization. Sikhism encourages its followers to cultivate virtues such as compassion, humility, and contentment and to overcome negative qualities such as greed, anger, and attachment. [5-6] This process of inner transformation and self-realization is universal. It is relevant to people from all cultures and backgrounds who seek to improve themselves and live more fulfilling lives. Guru Amar Das encourages us to follow ethical values, as:

ਪਰਹਰਿ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧੁ ਝੂਠੁ ਨਿੰਦਾ ਤਜਿ ਮਾਇਆ ਅਹੰਕਾਰੁ ਚੁਕਾਵੈ ॥

Parhar kām kroḍḥ ḥḥūṭḥ niṅḍā taj mā-ī-ā aha'nkār chukhāvai.

Renounce lust, anger, falsehood, and slander; forsake worldly desires and eliminate egotistical pride. (M. 3, SGGS, p. 141)

Spiritual growth: A universal religion provides a framework for individuals to grow spiritually and to develop a deeper connection with a divine force or higher power. In Sikhism, the ultimate aim is to attain a state of union with God, known as "Mukti" or "Moksha." [2] This state of the union is achieved through selfless service, meditation, and living a virtuous life. These practices and beliefs are not limited to a specific group or culture but are accessible to anyone who seeks a deeper connection with the divine. Sikhism strongly emphasizes the importance of the individual's relationship with God and does not require followers to convert or proselytize. This focus on personal spiritual growth and the freedom to choose one's path could also be considered universal values. Guru Amar Das reports the way to achieve salvation as:

ਜਿਨ ਅੰਤਰਿ ਸਬਦੁ ਆਪੁ ਪਛਾਣਹਿ ਗਤਿ ਮਿਤਿ ਤਿਨ ਹੀ ਪਾਈ ॥ *Jin anṭar sabad āp pachhāṇēh gaṭ miṭ t̄in hī pā-ī.*

They, who have the love of God (Shabd) deep within, understand themselves; they find the way of salvation. (M. 3, SGGS, p. 910)

Service: A universal religion is expected to encourage community and social service. Sikhism also strongly emphasizes the importance of community and social service. [3-4] The Sikh community, known as the "Sangat," is vital in supporting and uplifting its members and – serving the broader community through charity and service. This sense of community and commitment to social service could be considered universal values important for

promoting social cohesion and supporting those in need. Guru Arjan Dev emphasizes the significance of selfless service as:

ਸੇਵਾ ਕਰਤ ਹੋਇ ਨਿਹਕਾਮੀ ॥ ਤਿਸ ਕਉ ਹੋਤ ਪਰਾਪਤਿ ਸੁਆਮੀ ॥

Sevā karat ho^e nihkāmī. Fis ka^o hoṭ parāpat su^{āmī}.

One who performs selfless service, without thought of reward, shall attain his Lord and Master. (M. 5, SGGS, p. 286)

Education: A universal religion promotes gaining education and knowledge among its followers. Another aspect of Sikhism that could be seen as universal is its emphasis on the importance of education and knowledge. Sikhism encourages its followers to seek knowledge and understanding and apply that knowledge to their lives practically. [3-4] This emphasis on education and learning is vital for personal growth and development and for the advancement of society. Bhagat Kabir asserts the importance of gaining education and knowledge as:

ਮਨ ਸਮਝਾਵਨ ਕਾਰਨੇ ਕਛੁਅਕ ਪੜੀਐ ਗਿਆਨ ॥ Man samjhāvan kārne kachhū^{ak} paṛī^{ai} gi^{ān}.

Intellectual curiosity and scientific knowledge are necessary for removing doubts that beset human understanding. (Bhagar Kabir, SGGS, p. 340)

Social Justice: A universal religion is expected to be vital in providing social justice. Sikhism also has a strong tradition of activism and social justice. The Sikh Gurus were known for their commitment to fighting injustice and oppression, and Sikhism continues to promote these values today. [5] Sikhs are encouraged to stand up for all people's rights and work towards creating a more just and equitable world. This commitment to social justice is a universal value relevant to people of all cultures and backgrounds. Guru Nanak proclaims the role of leader or King to provide justice as:

ਰਾਜੇ ਚੁਲੀ ਨਿਆਵ ਕੀ ਪੜਿਆ ਸਚੁ ਧਿਆਨੁ ॥ Rāje chulī ni^{āv} kī paṛī^ā sach dhi^{ān}.

For the king, cleansing (of mind) is justice; for the scholar, it is true meditation. (M. 1, SGGS, p. 1240)

Peace: A universal religion promotes peace within individuals and nations and works towards resolving conflicts peacefully. Sikhism encourages living in harmony with all, including nature and the environment. Sikhs believe in the interconnectedness of all living things and strive to live in a way that is sustainable and respectful to the natural world. [7] This respect for communities, nature, and the environment is becoming increasingly important as we face pressing economic, political, and environmental challenges. Guru Nanak emphasizes that if all of us are committed to selfless service, all the conflicts can be resolved peacefully.

ਸੁਖੁ ਹੋਵੈ ਸੇਵ ਕਮਾਣੀਆ ॥ Sukh hovai sev kamāṇī^ā.

you shall find peace, doing selfless service. (M. 1, SGGS, p. 25)

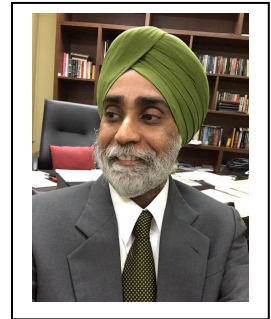
Conclusion: While Sikhism may not be traditionally considered a universal religion, it does contain values, beliefs, and practices that are universal and accessible to people of all cultures and backgrounds. These include emphasizing morality, ethics, equality, selfless service, spiritual growth, and community building. Furthermore, it emphasizes education, social justice, environmental sustainability, and the interconnectedness of all living things.

References

- Slife. (2022, July 13). What is universalism? Retrieved from <https://slife.org/universalism/>
- Sri Guru Granth Sahib. (1983). Reprint, Shiromani Gurdwara Prabandhak Committee, Amritsar. India. pp 1-1430.
- Singh, D.P. (2019, November). Universal Relevance of Guru Nanak's Teachings, (Part-I), The Sikh Review, 67(11). 15-21.
- Singh, D.P. (2019, December). Universal Relevance of Guru Nanak's Teachings, (Part -II), The Sikh Review, 67 (12). 19-30.
- Singh, D.P. (2014, July -August). Relevance of Sri Guru Granth Sahib in 21st Century, The Sikh Bulletin, Volume 17: 7& 8, 18-22.
- Singh, D. P. (2005). Sri Guru Granth Sahib-A Universal Perspective, The Sikh Review, 53/4, 16.
- Singh, D. P. (2020, July-September). Nanakian Perspective on World Peace and Brotherhood of Humankind, The Sikh Bulletin, 22(3).15-23.

The Legitimacy of Excommunication in Sikhi: The Case of Professor Gurmukh Singh.

Karminder Singh Dhillon, PhD (Boston)
dhillon99@gmail.com



The first Sikh to be excommunicated by a decree of the Akal Takhat was Professor Gurmukh Singh, founder of the Sikh Reform Movement or the Singh Sabha Leher. His excommunication happened in 1887 in colonial Punjab.

What is worth noting is that his excommunication was never accepted by the Sikh masses, including the elite. The core sanction in an excommunication order is that Sikhs stop associating with the one who is excommunicated. This never happened to Gurmukh Singh. The enlightened Sikhs at that time such as Bhai Gurdit Singh, Gyani Ditt Singh and Bhai Kahn Singh Nabha defied the excommunication order and continued to deal and interact openly with Prof Gurmukh Singh.

Five reasons can be advanced for the fact that the excommunication of Gurmukh Singh failed to have the desired effect. The first comes from within the philosophy of Sikhi Gurmat, and Sikh history. There is not a single verse within the Sri Guru Granth Sahib (SGGS) that supports the notion of excommunicating someone. From the Gurmat point of view, the act of excommunication goes against virtually every principle that Sikhs are supposed to inculcate – principles such as inclusion, a non-judgmental outlook towards others, and freedom of thought and belief. From the historical point of view, no Guru had advocated, preached or called for excommunicating anyone, let alone practice it. Sikhs did not think that Akal Takhat had the authority to go against such norms.

The second reason had to do with the nature of the charges against Prof Gurmukh Singh. It was clear that the root causes had to do with his ideas and activism relating to reform of Sikh practices. His basic contention that Sikhism had come to be corrupted in its practices and needed reforming had won the hearts and minds of the Sikh masses. His communication was thus viewed – by the Sikh masses - as an attempt to silence him and stop the reform in its tracks.

The third reason was that the concept of excommunication was alien to Sikhs. A vast majority believed that the notion had been infiltrated into Sikhism by the British colonialists who had a stellar record of interfering in the religious practices of Sikhs. The British viewed Sikhi as the root cause of their inability to subjugate Sikhs and had thus openly interfered in all matters concerning the Sikh religion. They had created a class a people called “Sants” to propagate a corrupted version of Sikhi, taken over control of the management of Sikh Gurdwaras, hired people to write versions of Sikh history that favored British domination, and co-opted Sikh leaders into their designs through acts of corruption. Getting the Akal Takhat to excommunicate influential Sikh leaders who did not want to serve British interests fitted well into their scheme of subjugation of their subjects.

The fourth reason had to do with the Sikh personalities who were believed to be the instigators and prime movers of the excommunication. Khem Singh Bedi who had mischievously set up the Snatani (vedic) branch of Singh Sabha Amritsar to hijack the reforms of the Singh Sabha Laher of Professor Gurmukh Singh had persuaded the *masands* and *sarabrahs* of Akal Takhat (caretakers hired by the British) to carry out the act of the excommunication. The Sikh masses were well aware of Khem Singh’s depravities – beyond his penchant for wanting to Snatanize Sikhi. He had claimed to be the direct decedent of Guru Nanak and considered himself to be the 11th Guru. He thus sat on a special cushion parallel to the SGGS in the Darbar Sahib.

The fifth reason had to do with the suspicion that the real reason behind Prof Gurmukh Singh’s excommunication was his vocal opposition to the Fareedkoti Teeka – the first ever exegesis of the SGGS by a group of Benares based *Nirmlas* who had presented the SGGS as the “fifth Veyd”. The Singh Sabha leader has asked why Sikhs were not commissioned to the job. He asked Sikhs to reject the Teeka. The officially stated reason for the

professor's excommunication – disrespecting the SGGS and conducting activities against the Sikh Panth – was vague enough for the Gurbani enlightened Sikhs to surmise that his opposition to the Freedkoti Teeka was the real reason.

THE PRACTICE CONTINUES

The Akal Takhat nullified Professor Gurmukh Singh's excommunication 108 years after the effect, in 1995. But has carried on with the practice, even if in the absence of any clear basis of authority – either from the SGGS, Gurmat or Sikh historical practices.

Amongst those excommunicated since include Babu Teja Singh Bhassaur in the past century; and Professor Piar Singh, Gyani Bhag Singh Ambala, Gyani Gurbaksh Singh Kala Afghana, Prof Darshan Singh, Harnek Singh of Radio Virsa and Tharminder Singh Anand in more recent times. These good Sikh scholars were all excommunicated for their writings.

It is worth noting that at least three of those ex-communicated were either not residents of Punjab (Gyani Gurbakhs Singh was a resident of UK) or were citizens of foreign countries (Tharminder Singh is a citizen of the USA and Harnek a citizen of New Zealand) at the time of their excommunication. This raises the issue of jurisdiction. The institution of The Akal Takhat - the body that issues excommunication edicts - is administered by the SGPC. The SGPC is governed by The Sikh Gurdwaras Act, 1925. The jurisdiction of SGPC – and by extension the Akal Takhat - is thus limited to Punjab. Outside of Punjab its edicts are considered as advisory. This raises the question of validity of excommunication orders issues to Sikhs residing outside of Punjab.

POINTS WORTHY OF DELIBERATION

In summary then, the following seven points can be made.

One, the notion of “excommunication” does not exist within the Sikh scripture. It did not exist during the era of the ten Sikh Gurus (1469 – 1708). It did not exist in the post Guru period and the Sikh Raj period. It came to exist during British colonial rule.

Two, the Sikh clergy at Akal Takhat were exposed to the practice of excommunication when the British brought with them the tradition of Catholicism into Punjab.

Three the first excommunication order by the Akal Takhat was overturned by the same body more than a century later in 1995. This suggests that the Akal Takhat is aware of the illegitimacy of the practice.

Four, the institution of The Akal Takhat – as the body that issues excommunication edicts- is administered by the SGPC. The SGPC is governed by The Sikh Gurdwaras Act, 1925 which was a piece of legislation in British India which legally defined Sikh identity and brought Sikh gurdwaras under the control of an elected body of orthodox Sikhs. The jurisdiction of SGPC, and by extension that of the Akal Takhat outside of Punjab, or at least outside of India, is thus non-existent.

Five, a study of the main excommunications indicate that they are targeted against intellectuals, thinkers, academics and reform minded Sikhs. Such a fact raises serious questions regarding the intent of the practice. It appears that these excommunications are meant to act as a sword of Damocles to silence Sikhs who think, act and write differently from the version of the Sikh religion that is adopted by those who control the SGPC and the Akal Takhat.

Six, all five Jathedars of the Akal Takhat (and the 20 Jathedars of the other 4 Takhats) and all of the Granthis in the Takhats and Darbar Sahib are schooled in the *Taksali*, *dera* and *sampardayi* traditions. A study of those who have been excommunicated indicate they are either NOT from these traditions, or have, at some point in time, discarded these traditions. Such a situation raises serious questions regarding the selective nature of excommunications. Are they meant only for those who belong to traditions other than the *Taksali*, *dera* and

sampardayi traditions? Tharminder Singh Anand is case in point. He was excommunicated for doing what the Dhumma faction and Nanaksar derawadis have done for decades – altering bani in their gutkas.

Seven, a study of complaints and call made to the Akal Takhat to “take action” against Sikh preachers in the past 5 years shows that 100% of them are made by people affiliated with the *Taksali*, *dera* and *sampardayi* traditions. Case in point is the complaints against Sikh preachers Professor Inder Singh Ghagga, Bhai Ranjit Singh Dhadreanwalla and Bhai Harinder Singh of Nirvair Jatha. Such a situation raises the question of the institution of Akal Takhat and the excommunication process being used as a tool by *Taksali*, *dera* and *sampardayi* people against those *parcharaks* who belong to other traditions.

In the case of Professor Inder Singh Ghagga, Dhadreanwalla, and Harnek Singh, the assertion can be made that the root cause of their excommunication or other action by the Akal Takhat lay in the tensions that existed between those who propagate progressive interpretations of Sikh theology verses those who rely on orthodox ones. The assertion can also be made that the action taken against them by the Akal Takhat is, at its core, an instrument to silence them.

ਸਵਾ ਲਾਖ ਸੇ ਏਕ ਲੜਾਉ

ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਮਨ ਦਾ ਫੁਰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਅਗੇ ਸਵਾ ਲਾਖ ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਖੜੇ ਹਨ (ਪੈਕਾਬਰ) ਜਿੱਥੇ ਆਮ ਬੰਦਾ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ।

ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਦਾ ਇੱਕ ਦੋਹਰਾ ਹੈ: **ਸਵਾ ਲਾਖ ਸੇ ਏਕ ਲੜਾਉ ਚੜੈ ਸਿੰਘ ਤਿਸ ਮੁਕਤ ਕਰਾਉ** ਜਿਸ ਦੇ ਅਰਥ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਖ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਂ ਸਿੰਘ ਇਸ ਤਰਾਂ ਦਾ ਬਣਾਵਾਂਗਾ ਕਿ ਉਹ ਸਵਾ ਲਾਖ ਪਹਿਰੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਹਰਾ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਮਿਲ ਜਾਵੇਗਾ ਮਨ ਰੂਪੀ ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ ਜਿਹੜਾ ਕਾਬੂ ਕਰ ਲਵੇਗਾ ਉਸ ਨੂੰ ਮੈਂ ਮੁਕਤ ਕਰਵਾ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਅਸਲੀ ਲਾਈਨਾਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹੜੇ ਕਵੀ ਨੇ ਬਦਲ ਕੇ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਸਵਾ ਲਾਖ ਸੇ ਏਕ ਲੜਾਉ ਤਬੈ ਗੋਬਿੰਦ ਨਾਮ ਕਰਾਉ ।

ਰਾਗੁ ਭੈਰਉ - ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ

ਸਤਰਿ ਸੈਇ ਸਲਾਰ ਹੈ ਜਾ ਕੇ ॥ ਜਿਸ ਖੁਦਾ ਦੇ ਸੱਤ ਹਜ਼ਾਰ ਫ਼ਰਿਸ਼ਤੇ (ਤੂੰ ਦੱਸਦਾ ਹੈ),

ਸਵਾ ਲਾਖੁ ਪੈਕਾਬਰ ਤਾ ਕੇ ॥ ਉਸ ਦੇ ਸਵਾ ਲੱਖ ਪੈਕਾਬਰ (ਤੂੰ ਆਖਦਾ ਹੈ),

ਸੇਖ ਜੁ ਕਹੀਅਹਿ ਕੋਟਿ ਅਠਾਸੀ ॥ ਅਠਾਸੀ ਕਰੋੜ ਉਸ ਦੇ (ਦਰ ਤੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ) ਬਜ਼ੁਰਗ ਆਲਿਮ ਸ਼ੇਖ ਕਹੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ,

ਛਪਨ ਕੋਟਿ ਜਾ ਕੇ ਖੇਲ ਖਾਸੀ ॥੧॥ ਤੇ ਛਵੰਜਾ ਕਰੋੜ ਜਿਸ ਦੇ ਮੁਸਾਹਿਬ (ਤੂੰ ਦੱਸਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਤਕ) ।

ਮੇ ਗਰੀਬ ਕੀ ਕੇ ਗੁਜਰਾਵੈ ॥ ਮੇਰੀ ਗਰੀਬ ਦੀ ਅਰਜ਼ ਕੌਣ ਅਪੜਾਵੇਗਾ?

ਮਜਲਸਿ ਦੂਰਿ ਮਹਲੁ ਕੇ ਪਾਵੈ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ (ਫਿਰ ਤੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦਾ) ਦਰਬਾਰ ਦੂਰ (ਸਤਵੇਂ ਅਸਮਾਨ ਤੇ) ਹੈ। (ਮੈਂ ਤਾਂ ਗਰੀਬ ਜੁਲਾਹ ਹਾਂ, ਉਸ ਦਾ) ਘਰ (ਮੇਰਾ) ਕੌਣ ਲੱਭੇਗਾ? ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਤੇਤੀਸ ਕਰੋੜੀ ਹੈ ਖੇਲ ਖਾਨਾ ॥ (ਬੈਕੁੰਠ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦੱਸਣ ਵਾਲੇ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ) ਤੇਤੀ ਕਰੋੜ ਦੇਵਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸੇਵਕ ਹਨ (ਉਹਨਾਂ ਭੀ ਮੇਰੀ ਕਿੱਥੇ ਸੁਣਨੀ ਹੈ?) ।

ਚਉਰਾਸੀ ਲਖ ਫਿਰੇ ਦਿਵਾਨਾਂ ॥ ਚੌਰਾਸੀਹ ਲੱਖ ਜੂਨੀਆਂ ਦੇ ਜੀਵ (ਉਸ ਤੋਂ ਖੁੰਝੇ ਹੋਏ) ਝੱਲੇ ਹੋਏ ਫਿਰਦੇ ਹਨ।

ਬਾਬਾ ਆਦਮ ਕਉ ਕਿਛੁ ਨਦਰਿ ਦਿਖਾਈ ॥ (ਤੁਸੀਂ ਦੱਸਦੇ ਹੋ ਕਿ ਖੁਦਾ ਨੇ ਬਾਬਾ ਆਦਮ ਨੂੰ ਬਹਿਸ਼ਤ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਤੁਹਾਡੇ ਹੀ ਆਖਣ ਅਨੁਸਾਰ) ਜਦੋਂ ਬਾਬਾ ਆਦਮ ਨੂੰ ਰੱਬ ਨੇ (ਉਸ ਦੀ ਹੁਕਮ-ਅਦੂਲੀ ਤੇ) ਰਤਾ ਕੁ ਅੱਖ ਵਿਖਾਈ,

ਉਨਿ ਭੀ ਭਿਸਤਿ ਘਨੇਰੀ ਪਾਈ ॥੨॥ ਤਾਂ ਉਸ ਆਦਮ ਨੇ ਭੀ ਉਹ ਬਹਿਸ਼ਤ ਥੋੜਾ ਚਿਰ ਹੀ ਮਾਣਿਆ (ਉੱਥੋਂ ਛੇਤੀ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ, ਤੇ ਜੇ ਬਾਬਾ ਆਦਮ ਵਰਗੇ ਕੱਢੇ ਗਏ, ਤਾਂ ਦੱਸ, ਮੈਨੂੰ ਗਰੀਬ ਨੂੰ ਉੱਥੇ ਕੋਈ ਕਿਤਨਾ ਚਿਰ ਰਹਿਣ ਦੇਵੇਗਾ?) ।

ਦਿਲ ਖਲਹਲੁ ਜਾ ਕੈ ਜਰਦ ਰੂ ਬਾਨੀ ॥ ਜਿਸ ਦੇ ਭੀ ਦਿਲ ਵਿਚ (ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ) ਗੜਬੜ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਦੀ ਰੰਗਤ ਪੀਲੀ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ (ਭਾਵ, ਉਹ ਹੀ ਪ੍ਰਭੂ-ਦਰ ਤੋਂ ਧੌਂਕਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ।

ਛੇਡਿ ਕਤੇਬ ਕਰੈ ਸੈਤਾਨੀ ॥ ਅਜਿਹਾ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਧਰਮ-ਪੁਸਤਕਾਂ (ਦੇ ਦੱਸੇ ਰਾਹ) ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਮੰਦੇ ਪਾਸੇ ਤੁਰਦਾ ਹੈ,

ਦੁਨੀਆ ਦੇਸੁ ਰੇਸੁ ਹੈ ਲੋਈ ॥ ਉਹ (ਅੰਦਾਣ-ਪੁਣੇ ਵਿਚ) ਦੁਨੀਆ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਦੱਸਦਾ ਹੈ, ਜਗਤ ਤੇ ਗੁੱਸਾ ਕਰਦਾ ਹੈ,

ਅਪਨਾ ਕੀਆ ਪਾਵੈ ਸੋਈ ॥੩॥ (ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਹ) ਮਨੁੱਖ ਆਪਣਾ ਕੀਤਾ ਆਪ ਹੀ ਪਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਤੁਮ ਦਾਤੇ ਹਮ ਸਦਾ ਭਿਖਾਰੀ ॥ (ਹੇ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਮੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਬਹਿਸ਼ਤ ਬੈਕੁੰਠ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ) ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਦਾਤਾ ਹੈਂ, ਮੈਂ ਸਦਾ (ਤੇਰੇ ਦਰ ਦਾ) ਮੰਗਤਾ ਹਾਂ (ਜੇ ਕੁਝ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈਂ ਉਹੀ ਠੀਕ ਹੈ,

ਦੇਉ ਜਬਾਬੁ ਹੋਇ ਬਜਗਾਰੀ ॥ ਤੇਰੀ ਕਿਸੇ ਭੀ ਦਾਤ ਅੱਗੇ) ਜੇ ਮੈਂ ਨਾਹ-ਨੁੱਕਰ ਕਰਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਮੇਰੀ ਗੁਨਹਗਾਰੀ ਹੋਵੇਗੀ।

ਦਾਸੁ ਕਬੀਰੁ ਤੇਰੀ ਪਨਹ ਸਮਾਨਾਂ ॥ ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਦਾਸ ਕਬੀਰ ਤੇਰੀ ਸ਼ਰਨ ਆਇਆ ਹਾਂ।

ਭਿਸਤੁ ਨਜੀਕਿ ਰਾਖੁ ਰਹਮਾਨਾ ॥੪॥੭॥੧੫॥ ਹੇ ਰਹਿਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ! ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਚਰਨਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਰੱਖ, (ਇਹੀ ਮੇਰੇ ਲਈ) ਬਹਿਸ਼ਤ ਹੈ ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, 1161

Sakhi Analysis

Guru Hargobind Ji and Bibi Kaulan

Karminder Singh Dhillon, PhD (Boston)
dhillon99@gmail.com



The *sakhi* pertains to a relationship the sixth Guru Hargobind ji allegedly had with a woman named Kaulan. Because it was the Guru who can make no error in judgement, Sikhs are told to accept the “relationship” and accord Kaulan the greatest reverence and respect.

The details of the *sakhi* are found in *Nirmala* Kavi Santokh Singh’s Suraj Parkash Granth – the text which (falsely) claims it is a historical account of our ten Gurus.

The *sakhi* tells us that Guru Hargobind “eloped” with a married woman named Kaulan, brought her to his Darbar and married her against the wishes of the Guru’s mother. When her father, a Kazi comes to collect money for horses that were owed to him by the Guru, Baba Buddha is said to have received the Kazi and said: – ਸੁਨਿ ਬ੍ਰਿਧੁ ਭਾਖਯੋ ਸਹਜ ਸੁਭਾਇ। ਤੁਮਰੇ ਗੁਰ ਜਵਾਈ ਬਣ ਜਾਇ। ਤੂੰ ਕੈਸੇ ਧਨ ਲੈਬੋ ਧਰੈ। ਅਰਪਨਿ ਨਿਜ ਤਨੁਜਾ ਕਰੈ। (ਰਾਸਿ 5ਵੀ ਅੰਸੂ 17ਵਾ)। *Sunn Bidh Bhakhyo Sehj Subhaye. Tumrey Gur Jvayi Bann Jaye. To Kaisey Dhan Laibo Dharey. Arpun Nij Tanja Kre.* (Sooraj Parkash 5th Raas, 17th Ans). Meaning: Listen calmly to what I say. The Guru is now your son-in-law. Why then would you be entitled to any money. Dedicate it to him on behalf of your daughter.

The *sakhi* also narrates that the Guru’s mother expressed her intense displeasure at the act, especially since the Guru was already married, and that the Guru told his mother that he was helpless. The *sakhi* also says that the Guru used to abandon the recitation of Sukhmani *bani* midway to see Kaulan whenever she desired the Guru.

The primary source of this *sakhi* is, however, the *Gurbilas Patshahi 6*. This is a blasphemous book about the “life” of Guru Hargobind Ji that was authored jointly by *nirmalas* Gurmukh Singh and Darbara Singh during the period 1830 – 1840. Prior to Bhai Kahn Singh Nabha’s expose’ regarding its real authorship, the *nirmalas* had spread the lie that an individual by the name of Sohan Kavi had authored it.

The writing styles of the Benares based *nirmalas* - whose main objective in writing voluminous texts about Sikhi and Sikh history was to corrupt, distort and hijack Sikhi - involved a variety of ways in achieving their ends. Initially, fearing a backlash from enlightened Sikhs, they wrote under fake names or pseudonyms. Kavi Sohan was one such fake name concocted by the *nirmalas*. Subsequently, they wrote using the names of Sikhs who were contemporary to the Gurus – Sikhs such as Bhai Mani Singh, Bhai Dya Singh, Bhai Chaupa Singh, Bhai Nand Lal and many more. This is the reason Sikhs who read the “work” of these contemporaries are left wondering if their writings were in line with Gurmat. It was only towards the end of the 17th century that the *nirmalas* got the courage to write under their own names.

It is interesting to note that *Gurbilas Patshahi 6* has remained a standard text for Sikh clergy. It was banned in the 1970s by a decree of the Akal Takhat due its deviant and deeply blasphemous content.

Three decades later, in 1998, as a reflection of the control of the modern day *nirmalas* (albeit through *derawadis*) on the Akal Takhat; *Gurbilas Patshahi 6* was republished by none other than the then head *granthis* of the Darbar Sahib - Gyani Joginder Singh Vedanti – who would later become Jathedar of Akal Takhat. As a reflection of the depth and breadth of the infiltration of *nirmala* influence on Sikh clergy, the republished blasphemous book contains forewords from virtually every significant Sikh clergy of the day.

The acknowledgements in the 1998 republished book are as follows. The historical research is accredited to Ranjit Singh, Jathedar of Akal Takhat. Forewords are written by Gurcharan Singh Tohra President SGPC; Prof Manjit Singh, Jathedar Takhat Kesgarh Sahib; Giani Kewal Singh, Jathedar Takhat Damdma Sahib; Jathedar

Manjit Singh Calcutta; Kathakar Giani Sant Singh Maskeen; Giani Jaswant Singh Parwana, Head Granthi Darbar Sahib; Gyani Joginder Singh Talwara and Principal Narinder Singh Soch. The editors were Joginder Singh Vedanti Jathedar and Principal of SGPC-run Sikh Missionary College Amritsar Prof Amarjit Singh.

The fact that the “who’s who” among Sikh leaders and institutions agreed to lend their name to this blasphemous book speaks of the almost complete penetration of anti-Sikh forces into the Sikh psyche.

The deeply intellectual and courageous Gyani Gurbaksh Singh Kala Afgana published an article titled ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਕਸਵੱਟੀ ਤੇ ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਪ: ੬ *Gurbani di Kasvati Tay Gurbilas Patshahi 6* and a book titled ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ 6: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ-ਰੂਪ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ‘ਪਰਖ-ਦਰਬਾਰ’ ਵਿਚ *Gurbilas Patshahi 6 Examined in the Court of Guru Nanak’s Benchmark as Stipulated in the Sri Guru Granth Sahib* - exposing the para by para distortion of *Gurbilas Patshahi 6* in 2002 and the blasphemous text *Gurbilas Patshahi 6* was banned once again. For his expose’ of the fraud that was *Gurbilas Patshahi 6*, Kala Afghana would pay a heavy price and suffer the same fate that Prof Gurmukh Singh of Singh Sabha suffered. Joginder Singh Vedanti (author of the republished *Gurbilas Patshahi 6*) would orchestrate the excommunication of Kala Afgana during his (Vedanti’s) tenure as Jathedar of Akal Takhat. The publisher of Kala Afgana’s book, Hardev Singh Shergill, owner and editor of the US based *Sikh Bulletin* barely escaped ex-communication himself.

It is shameful that Sikhs have accepted this hogwash *sakhi* and set up Trust Funds under the name of Kaulan. Deviant preacher Guriqbal Singh of Mata Kaulan (later renamed Bibi Kaulan due to public pressure) is the leader of the Trust at the time of this writing.

(Adapted with courtesy from Karminder Singh Dhillon, *The Hijacking of Sikhi* (Revised Edition), KL: 2022 page 55-58). Book is available from <https://sikhivicharforum.org/store/>

Letter to the Editor

I refer to Gurnam Singh Daffu’s essay titled “Use of the word ‘Creator’ to define God in Sikhi” (*The Sikh Bulletin* Volume 2/2023).

Arguing, as Daffu did, that the word “Creator” cannot and should not be used by Sikhs is to miss the point on the issue of “God’s names” within Gurbani. The verse of Gurbani quoted by Daffu that employs the phrase “Kirtem Naam” makes clear that all names of God (including Creator) are descriptive and man-given. Man-given names are just that – man given. It is thus pointless and wasteful to argue about which name cannot or should not be used. Gurbani uses virtually all names of God that were in existence during the eras of the Gurbani-composers – including “Creator” as pointed out in the response essay by Dr Karminder Singh Dhillon. When all names are used, the implications are that all names are acceptable.

What is actually worthy of an argument is the notion of God’s **proper** name. Gurbani does not accept that God does or can have a proper name. This is the folly of religion – all religions have laid the claim that they, and only they know of God’s proper name – in some cases denying others the right to use these names. Sikhs have fallen in the same trap – arguing that “Waheguru” is the proper name of God. I was glad to read the essay titled “Vaheguru” by Dr Karminder Singh Dhillon (*The Sikh Bulletin* Volume 2/2023) that shed light on this particular issue.

Koomar Singh.

Gurbani Verse Analysis

ਸੇ ਕਿਉ ਮੰਦਾ ਆਖੀਐ ਜਿਤੁ ਜੰਮਹਿ ਰਾਜਾਨ ॥

So Kio(n) Manda Akhiey Jit Jameh Rajan.

Karminder Singh Dhillon, PhD (Boston)

dhillon99@gmail.com

The verse under analysis is composed by Guru Nanak and is recorded on page 473 of the SGGS.

ਸੇ ਕਿਉ ਮੰਦਾ ਆਖੀਐ ਜਿਤੁ ਜੰਮਹਿ ਰਾਜਾਨ ॥ So Kio(n) Manda Akhiey Jit Jameh Rajan.

This verse is translated by the *teekas* as **Why Condemn Her, The One Who Gives Birth to Kings**. This translation is quoted by just about everyone to show that woman is accorded respect and equality in Sikhi.

This is, however, a defective translation of the verse on three counts. Firstly, Kings are not known in history as benevolent enough to be used as a proper and fit metaphor in an attempt to raise the position of woman. At least up to the time when Guru Nanak composed these verses, history had shown Kings to be generally decadent, immoral, licentious and indulgent. Fighting wars, killing the innocent in their quests for conquests, imposing cruelty on the subjects and amassing of wealth were among the common behaviors of Kings and people of the ruling class in general. Using the metaphor of such people to portray the *greatness* of a woman would suggest a defect on the part of the writer for that simple reason that if indeed we could hold a woman responsible for the behaviors of her offspring, then the metaphor of a King works in exactly the opposite direction. Guru Nanak was no such writer. He would not use an inappropriate metaphor.

Second, the translation “**Why Condemn Her, The One Who Gives Birth to Kings**” contains a principle that goes against the grain of Gurbani. Gurbani does not condone the principle of holding the mother accountable for the actions and behaviors of her offspring. In the temporal world she is indeed given praise for the success of her offspring, but we become uncomfortable when the coin is flipped – when she is critiqued for failures of her children. If we thus argue that a woman is great because she gave birth to a King, then we have to also argue that she is wretched because she gave birth to a pauper, beggar or criminal. The principle of Gurbani is that a mother gives life and nurtures her offspring to the best of her ability; but each offspring will be responsible and accountable for their own actions and behaviors. ਆਪੇ ਬੀਜਿ ਆਪੇ ਹੀ ਖਾਹੁ ॥ **Apey Beej Apey Hi Khah.** (SGGS 4); and ਆਪਣ ਹਥੀ ਆਪਣਾ ਆਪੇ ਹੀ ਕਾਜੁ ਸਵਾਰੀਐ ॥ *Apann Hathi Apna Apey Hi Kaaj Swareay* (SGGS 474).

Thirdly, Kings are male by definition. Why would Guru Nanak attempt to establish the “greatness” of woman based on the male gender? Didn’t she give birth to all the Queens as well?

THE CORRECT TRANSLATION

So what is the correct translation of this verse then? We will need to understand the context of this *salok* and the *verse*. The argument advanced by the proponents of condemning woman to a lower status - clergy and religious, societal and community leaders - was that she had made no meaningful *contribution* to society. By the standards of these people, there was no woman thinker, philosopher, architect, war general, writer, leader etc. Any and every human being who did something great was always a man. This *salok* is Guru Nanak’s response to their line of defective thinking.

Guru Nanak uses the word ਰਾਜਾਨ *Rajaan* which has thus to be translated within the same context. ਰਾਜਾਨ *Rajaan* comes from the word ਰੱਜਿਆ *Rajeya*, which literally means a fulfilled, complete, and accomplished person. In short A GREAT human being. Guru Nanak is effectively saying to the critics, that every single man that you claim

is a great man, an accomplished man and one who contributed to society - every one of them was created by and nurtured by a woman. Every man who soared the skies of humanity was able to do so because she herself stood in the background. EVERY greatness of EVERY MAN and EVERY WOMAN – comes from the seeds that are planted by another woman – the mother. So this was Guru Nanak’s answer to society who said woman is inferior because she gave nothing.

Guru Nanak is effectively saying – it is NOT that she gave nothing to humanity. But the reality is that there is NOTHING humanity has, that has NOT come from a woman. For this one revolutionary thought, principle and stand, Guru Nanak qualifies as the FIRST feminist. We would be doing both Guru Nanak and woman a disservice in trying to raise her position on a faulty premise that is derived from a faulty proposition: that she is great because she gives birth to kings! The contextual translation of the verse within the complete couplet is as follows:

ਭੰਡੁ ਮੁਆ ਭੰਡੁ ਭਾਲੀਐ ਭੰਡਿ ਹੋਵੈ ਬੰਧਾਨੁ || Bhand Mua Bhand Bhaleiy Bhand Hovey Bhandan

Bhand - Lit. Doomed, condemned; to the one who is condemned; with the one who is condemned, Woman. **Mua** - Dies. **Bhaleiy** -Seek, search. **Hovey Bhandan** – Relates to.

It Is the Condemned One That One Seeks, When One Condemned One Dies, It Is the Condemned One with Whom One Relates to.

ਸੇ ਕਿਉ ਮੰਦਾ ਆਖੀਐ ਜਿਤੁ ਜੰਮਹਿ ਰਾਜਾਨੁ || So Kio(n) Manda Akhiey Jit Jameh Rajan.

So Kio(n) – Why then. **Manda** – Lit. bad; condemned. **Akhiey** – Call. **Jit** – Who. **Jameh** – Lit. Gave birth. Idio. Created. **Rajaan** – From root ਰੱਜਿਆ Rajeya, Lit. Complete, accomplished person; great human being.

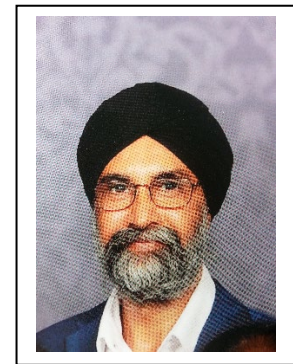
Why Then Condemn the One Who Created Every Great and Accomplished Human Being?

(Adapted with courtesy from Karminder Singh Dhillon, *Understanding Asa Di Vaar*, KL: 2022 page 254-56). Book is available from <https://sikhivicharforum.org/store/>

<p>ਰੱਬ ਨੀ ਮਿਲਿਆ ਬੇਦੀ ਮੀਰਪੁਰੀ</p>	
<p>ਮਾਰ ਚੱਕੜੇ ਘਸ ਗਏ ਗੋਡੇ, ਰੱਬ ਨੀ ਮਿਲਿਆ! ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਝੁਕ ਗਏ ਮੋਢੇ, ਰੱਬ ਨੀ ਮਿਲਿਆ! ਘੁੰਮ ਲਏ ਕਿੰਨੇ ਡੇਰੇ ਜੀ ਪਰ ਰੱਬ ਨੀ ਮਿਲਿਆ! ਕੀਤੇ ਮੰਤਰ ਜਾਪ ਲੰਮੇਰੇ ਜੀ ਪਰ ਰੱਬ ਨੀ ਮਿਲਿਆ! ਬੜੇ ਕੀਤੇ ਨੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਬਾਬਿਓ ਰੱਬ ਨੀ ਮਿਲਿਆ! ਬੜਾ ਕੀਤਾ ਏ ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਬਾਬਿਓ ਰੱਬ ਨੀ ਮਿਲਿਆ! ਬੜੇ ਮੰਨ ਲਏ ਬੜੇ-ਬੜੇ, ਜੀ ਪਰ ਰੱਬ ਨੀ ਮਿਲਿਆ! ਅਸੀਂ ਕੀਤੇ ਯਤਨ ਬਥੇਰੇ ਜੀ ਪਰ ਰੱਬ ਨੀ ਮਿਲਿਆ! ਗਏ ਰੰਗਾ, ਕਾਂਸ਼ੀ, ਮੱਕੇ ਜੀ ਪਰ ਰੱਬ ਨੀ ਮਿਲਿਆ! ਅਸੀਂ ਥਾਂ ਥਾਂ ਖਾਧੇ ਧੱਕੇ ਜੀ ਪਰ ਰੱਬ ਨੀ ਮਿਲਿਆ!</p>	<p>ਰੱਬ ਕੁਦਰਤ ਵਿੱਚ ਹੀ ਵੱਸਦਾ, ਜੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਆਖੇ! ਉਹ ਫੁੱਲ ਦੇ ਨਾਲ ਹੱਸਦਾ ਜੀ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਆਖੇ! ਤੂੰ ਦਸਾਂ ਨਹੁੰਆਂ ਦੀ ਕਿਰਤ ਕਰੀਂ ਤੇ ਵੰਡਕੇ ਖਾਈਂ! ਓਏ ਬੰਦਾ ਬਣ ਇਨਸਾਨਾਂ ਵਾਲੇ ਕਰਮ ਕਮਾਈਂ! ਜੇ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਕਣ ਕਣ ਵਿੱਚ ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਵਾਸਾ! ਫਿਰ ਤੂੰ ਵੀ ਰੱਬ ਏਂ ਤੇਰੇ ਵਿੱਚ ਵੀ "ਰਾਮ" ਦਾ ਵਾਸਾ! ਤੂੰ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਤੇ ਉੱਚ ਨੀਚ ਨੂੰ ਮਨ 'ਚੋਂ ਕੱਢਦੇ, ਵਹਿਮ ਭਰਮ ਤੇ ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਦਾ ਫ਼ਾਹਾ ਵੱਢਦੇ! ਜੇ ਲਿਖਿਆ ਏ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਜੇ ਬੇਦੀ ਧਾਰੋਂ! ਗੁਰਸਿੱਖਿਆ 'ਤੇ ਚੱਲਕੇ ਹੋਣੇ ਪਾਰ ਉਤਾਰੋਂ! ਭੁੱਲਕੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਜੀਵ ਦਾ ਨਾ ਦਿਲ ਦੁਖਾਉਣਾ! ਸਫ਼ਲ ਹੋਏਗਾ ਮੀਰਪੁਰੀ ਤੇਰਾ ਜੱਗ 'ਤੇ ਆਉਣਾ!</p>

Response to Dr Karminder Singh Dhillon**Use of the Word Creator to Define God***Gurnam Singh Daffu*

Gurnamdaffu1108@gmail.com



The following is my response to some of the points raised by Dr Karminder Singh Dhillon to my essay “Use of the Word Creator to Define God” that was published in *The Sikh Bulletin* Vol.2 2023.

The meaning of the root word create is to make something that did not exist; it’s a Latin word used in the bible. The fundamental belief of the Christian religion is that of creatio ex nihilo, meaning that the Universe was created from nothing.

This doctrine is completely at odds with Sikh theology, in which Guru Nanak has revealed that Sargun and Nirgun is the One and the same Karta Purakh.

Of course words do not belong to any particular religion and any kirtem name can be used, but when that word is used in Sikhi redefining the definition of Karta Purakh to that of another doctrine that defines God as creatio ex nihilo, we are muddling the unique distinction of Guru Nanak's Sikhi of Oneness. Sikhi advocates that Karta Purakh is the same One in all religions. But it is mankind that has defined the nature of Karta Purakh through descriptive name(s) that are given according to their own beliefs.

Dr Karminder Singh Dhillon writes: “One, the word “Creator” does not belong to Christianity or any other belief system”. The word Creator has been used in the Christian religion to label and define a God that has created a Universe into existence from nothing, is separate from the creation and resides in an external heaven. Therefore, the word Creator does belong to the Christian religion, as it’s their descriptive name for God. The descriptive nature of the word Creator is appropriate to their fundamental belief of Creator-creation duality, but it is not appropriate for Guru Nanak’s Sikhi of Oneness (non-duality).

Dr Karminder Singh Dhillon writes: “It is a word that belongs to the English language, which has a number of equivalent words and synonyms in Punjabi – Karta and Kartar being two of them”. Words cannot be termed equivalent if the definitions of those words are completely different when used within the context of a sentence or passage.

Creator: Creator created the Universe from nothing, resides in an external heaven, is separate from the creation, gives punishment for wrong doings and has the devil as an opposite. These definitions affirm duality.

Karta/Kartar: Doer (karnn wala), Hukam karnn wala, Sargun passaarann karnn wala, or in other words, the One that has formed itself from Nirgun to Sargun. These definitions affirm Oneness.

Principal Sawan Singh Gogia has also linked Kartar with Creator as: “Consonants give sound to the words. The consonants in Kartar and Creator are exactly the same in both languages. If you remove the vowels we are left with KRTR in Panjabi and CRTR in English”. Although Consonants do give sound to words, vowels also give sounds. If vowels are removed from the words, then those words do not give the correct sound and become meaningless. It becomes impossible to pronounce KRTR and CRTR. Vowels give the words speech sounds where the lips, tongue or throat does not block the air; however, consonants produce sounds where the air is restricted by the mouth. Vowels give the words duration, pitch, accent and volume. Every word needs a vowel, whether it includes one of the 5 vowels or phonetically sounding semi vowels such as y or w. At least one vowel is needed to make up a word or syllable to give the correct sound or pronunciation. Therefore, KRTR and CRTR are invalid. Why would anyone want to remove vowels from any words?

By removing vowels from Kartar and Creator, Principal Sawan Singh Gogia is perhaps trying to justify the use of Creator in Gurbani. If the same logic is applied to other similar sounding words, for example, Satan in

English is also Sataan in Gurmukhi; if vowels are removed then we have STN. Same consonants, but becoming meaningless. The definition of Satan in English is devil, but in Gurbani it means an unrealised mind. Both words have completely different meanings.

The suggestion by Principal Sawan Singh Gogia in his article *Guru Nanak's Unique Ideology*, published in the Sikh Bulletin vol.19, 2017, that “Kartar in Panjabi and Creator in English mean exactly the same thing”, implies that all descriptions of Creator, as defined within the context of Christianity, are also applicable when Creator is used to replace Kartar in Gurbani.

The description of Creator as defined in Christianity are: Creator created the Universe from nothing, Creator resides in an external heaven, is separate from the creation, gives punishment for wrong doings and has the devil as an opposite. This is duality and goes against the theology of Oneness in Sikhi.

To suggest that Kartar is equivalent to Creator cannot be correct. The two are of entirely different descriptive nature. Creator-creation is duality. Kartar is Doer of the spread or expansion of Nirgun to Sargun, which is Oneness (non-duality).

Dr. Karminder Singh Dhillon writes: “The word “Creator” describes a virtue of God, and is hence a descriptive word (kirtem)”. I agree the word Creator is a descriptive word. But when used within the framework of Christianity, it forms a dualistic ideology of a Creator and creation.

Dr Karminder Singh Dhillon writes: “As pointed out in my essay titled *Vaheguru* in this same issue (Page 12-18 *The Sikh Bulletin Vol 2 /2023*), the SGGS contains names of God from a variety of belief systems. From the Puratan tradition we have Har and Raam. From the Muslim tradition the words Allah, Raheem and Khuda appear some 50 times. From the Yogi tradition we can find Alakh and Niranjan. From the Bhagti tradition we have Beethal and Raiya. And from the personal tradition we can find, amongst others – Pita, Mata, Pritam, Priya, etc.”

The above kirtem names and many more that are contained within the SGGS all have qualitative attributes pertaining to Karta Purakh. For example, Ram – all pervading; Allah – the deity, the Almighty; Raheem – bestower of mercy; Alakh – formless, imperceptible; Niranjan – uninfluenced by maya; are all qualitative attributes that are contextually acceptable within Sikhi. But the word Creator, even though a descriptive word, by its very definition (creatio ex nihilo) does not contextually fit into the Sikh theology of Oneness.

Gurbani makes it clear that nothing is created or destroyed, ਨਹ ਕਿਛੁ ਜਨਮੈ ਨਹ ਕਿਛੁ ਮਰੈ ||Neh Kichh Janamai Neh Kichh Marai ||. Or similarly how, in science, energy is not created or destroyed. Even Cosmologists have now started to accept that there was, and still is, an inflation, spread or expansion of a singularity that has become the Universe. This is a formation of Nirgun to Sargun and is clearly in sync with Sikh theology, which is revealed by Guru Nanak.

Gurbani also makes it clear that Sargun and Nirgun is the One, and the same Karta Purakh, ਨਿਰਗੁਨੁ ਆਪਿ ਸਰਗੁਨੁ ਭੀ ਓਹੀ ||Nirgun Aap Sargun Bhee Ohee ||.

The following verse clarifies that Sargun is a spread or an expansion from Nirgun and is the One Karta Purakh. ਕਈ ਬਾਰ ਪਸਰਿਓ ਪਾਸਾਰ || Kaiee Baar Pasario Paasaar || Many times there is spread of Sargun. ਸਦਾ ਸਦਾ ਇਕੁ ਏਕੰਕਾਰ || Sadhaa Sadhaa ik eka(n)kaar || But always remains as One Karta Purakh

The fundamental belief of a Creator-creation ideology is that of dualism; if there is a Creator then there must be a creation and vice versa. There cannot be one without the other. This ideology goes against the theology of Sikhi, which is of Oneness. Everything is the One source; no duality, ਸਭੁ ਗੋਬਿੰਦੁ ਹੈ ਸਭੁ ਗੋਬਿੰਦੁ ਹੈ ਗੋਬਿੰਦੁ ਬਿਨੁ ਨਹੀ ਕੋਈ ||. The word Creator is nowhere mentioned in the SGGS, not even once, and yet we readily accept and replace words in the SGGS with words that are dualistic in nature, namely Creator-creation.

Macauliffe (in fact it was Trumpp who first introduced the word Creator when he translated a highly offensive and corrupted English version of SGGS), through his English translations of Gurbani, inadvertently managed to do what no other person or institute (Brahmins, Udasis, Nirmalas, etc.) had accomplished, that of

corrupting the core Sikh theology of Oneness (non-duality) by introducing duality with the use of the word Creator and replacing Karta/Kartar. The corruption of the translation into English started with the commissioning of a Christian missionary priest (Ernest Trumpp) by the British colonists. Trumpp was commissioned with intent to convert the Sikhs to Christianity by translating the Sikh scriptures erroneously, and these translations were then used to aid other Christian missionaries to understand Sikhs for the sole purpose of converting them. After all, the motive of the British colonists was always one of divide and rule.

If we start to justify for the use of words from Christianity into Sikhi then we are jumping into deep waters. In the western countries, more and more children and adults are relying on English translations to read and understand Gurbani, and if these translations are using words that have a completely different meaning to the context of Gurbani (of Oneness), then Sikhi will pay a heavy price when, generations from now, the sanctity of Guru Nanak's message of Oneness will be lost with duality creeping in and becoming established in Sikhi, if it already hasn't.

I am hoping that a healthy debate about this topic will be thought provoking amongst scholars, academics and translators. After all, the sanctity of Guru Nanak's message of Oneness must be preserved at all cost.

Finally, I will end with a thought: have we, the Sikh panth, become so accustomed to the dualistic Creator-creation ideology, introduced by the British colonists through their corrupt English translation of SGGS, that the message of Guru Nanak's Oneness (non-duality) is now just a distant past? ਸਭੁ ਗੋਬਿੰਦੁ ਹੈ ਸਭੁ ਗੋਬਿੰਦੁ ਹੈ ਗੋਬਿੰਦੁ ਬਿਨੁ ਨਹੀ ਕੋਈ || Everything is Gobind; Everything is Gobind, without Gobind there is nothing.

ਕੌਮਨਸੈਸ

ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ

ਗੁਰਬਾਣੀ ਸਿਰਫ ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਲਈ ਹੀ ਵਰਦਾਨ ਜਾਂ ਖਜ਼ਾਨਾ ਏ ਜਿਸ ਕੋਲ ਕੌਮਨਸੈਸ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵਰਤਣ ਦਾ ਜੇਰਾ ਵੀ ਰੱਖਦਾ ਹੋਵੇ। ਜਿਵੇਂ ਘੜੇ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਸਾਂਭਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਘੜੇ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਬਣਾਉਣਾ ਵੀ ਅਸੰਭਵ ਹੈ।

ਨਾਨਕ ਅਤੇ ਕਬੀਰ ਸਾਹਬ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਸੀਂ ਸਿੱਖ ਅਗਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਰਾਹੀਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜਾਨਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਕਦੇ ਵੀ ਸੰਥਿਆ ਨਾ ਲਿਓ ਕਿਸੇ ਕੋਲੋਂ ਵੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਥਿਆ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਭਾਈ ਜਾਂ ਬੀਬੀ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਜਥੇਬੰਦੀ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਜਾਂ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਢਾਂਚੇ ਅਧੀਨ ਅੱਖਰਾਂ ਨੂੰ ਬੋਲਣ ਜਾਂ ਸਮਝਾਉਣ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਧੜੇ ਦੀ ਮਨੌਤ ਦਾ ਰਲਾ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਬੈਠਾਅ ਦੇਵੇਗਾ। ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਲੋਕ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸੇ ਤਰਾਂ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਮੰਨਣ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਪ੍ਰਚਾਰਦੇ ਵੀ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਕਾਹਲ ਕਾਰਨ ਦਿਮਾਗ ਦਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਲਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ।

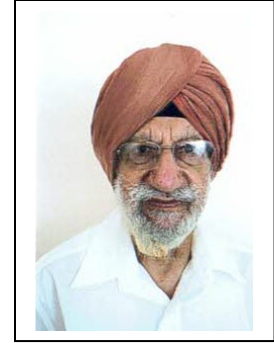
ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਇਕ ਧੜੇ ਜਾਂ ਜਥੇਬੰਦੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਕੀਤੇ ਟੀਕਿਆਂ ਨੂੰ ਰਾਖਵਾਂ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਏ, ਜਾਂ ਫਿਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅਰਥ ਕਰਦਿਆਂ ਕਰਦਿਆਂ ਆਪਣੇ ਕਿਸੇ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਦੀ ਲਿਖੀ ਕਿਤਾਬ ਵਿੱਚੋਂ ਐਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਉਧਾਰਨਾ ਦੇਣਗੇ, ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕੌਮਨਸੈਸ ਵਰਤਣਾ ਹੀ ਭੁੱਲ ਜਾਓਗੇ। ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਨਿਰਪੱਖ ਬੰਦਾ ਵੱਖ ਵੱਖ ਮੱਤਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਧਰਮ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਏ ਤਾਂ ਪੁਜਾਰੀ ਦੇ ਸਿਖਾਏ ਹੋਏ ਲੋਕ ਆਪਣੀ ਨੌਨਸੈਸ ਮਨੌਤ ਉੱਤੇ ਵੀ ਇਵੇਂ ਮਾਣ ਕਰਦਾ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਦਾ ਆਖਰੀ ਸੱਚ ਹੋਵੇ।

ਇਹਨੂੰ ਚਾਹੇ ਮਨੁੱਖੀ ਦਿਮਾਗ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਕਹਿ ਲਵੋ ਜਾਂ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲੋਂ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਪੁਜਾਰੀ ਦਾ ਲੋੜ ਤੋਂ ਵੱਧ ਚਤੁਰ ਹੋਣਾ ਸਮਝ ਲਵੋ। ਸਾਨੂੰ ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਹਰ ਕਿਤਾਬ ਪੜ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਕੌਮਨਸੈਸ ਨੂੰ ਇਕ ਪਲ ਲਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਵਿਸਾਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਫੇਰ ਪਤਾ ਲੱਗੇਗਾ ਕਿ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਿਬੇਕੀ ਕਹਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹੀ ਸਭ ਵੱਡੇ ਦਿਮਾਗ ਪੱਖੋਂ ਥੋਥੇ ਨੇ, ਭਾਵ ਖੇਡ ਹੀ ਸਾਰੀ ਉਲਟੀ ਹੋਈ ਪਈ ਐ ਮੁਰਖਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਪੰਡਤ ਸਮਝਦੇ ਰਹੇ ਅਸੀਂ!

Guru's Blessings Via Akhand Path

Col Avtar Singh (R) Toronto

singh.am@rogers.com



The president of the Gurdwara announced that they were planning to have 25 Akhand Paths, one every week, to celebrate the 25th anniversary of the Gurdwara at its present location. He was exhorting members of the Sangat to sponsor these Akhand Paths. The slogan was *Akhand Path Karao, Te Guru Dein Khusian Le Ke Jao*- translated as "Sponsor Akhand Paths to Receive the Blessings of the Guru." A friend sponsored one Akhand Path to celebrate his son's birthday. I had a discussion with him is as follows.

Question: Were you able to listen to the recitation of Gurbani and for how long?

Answer: I tried twice. The first day I came early to listen to the *paath* but the *pathi* was reading silently. We sat there for 15 minutes. One cannot sit in a vacuum for long, so we came in the *langar* to serve others. On the second day, the *paathi* was reading loud enough, but too fast to understand. So, after half an hour we again left for the *langar*.

Question: If you could not listen to and understand anything, was there any purpose served?

Answer: Now that I think of it, it boils down to pure *Karam Kand* (Ritual).

He then shot a question at me. "Why then does the Jathedar of Akal Takhat not put a ban on it. My answer was that the Jathedar will not do that because four interests are involved.

1. Your interest. Your (Sangat) psyche has been so moulded that you consider getting an Akhand Path done as a matter of religious merit. *Guru Kian Khusian* in abundance. What else could be easier? You do not have to make any changes to your life style or attitude to life. No effort is required to try and live a truthful and ethical life. Just pay money to have *Guru Kian Khushian* in abundance.

2. The *paathi's* interest. They get paid for doing the *paath*. Forget about Guru Nanak's dictum *Dhrih Tina Da Jevia Likh Likh Veche Nao*. Here it is *Parrh Parrh Vechean Nao*. Most of the *paathis* are people who come from India, after spending huge sums of money. Hence, this payment for the *paath* is an attraction for them. That is why you will never hear any *Kirtania* or *Katha Vachak* asking the Sangat to do path themselves, understand Gurbani and contemplate on it. For them it is *Rotian Karan Pureh Tal*.

3. The *Granthi* is no better. He also does the *Ardas* after receiving money. He has made divine wisdom transferable in return for money.

4. For Gurdwaras including the SGPC, Akhand Paths are cash cows. For the *Bhog* ceremony, you invite all your relatives, friends and acquaintances. The *Bhog* ceremony has become a social function. Now everyone who comes for the ceremony will put money into the *Golak* and to the *Ragis*. You also are asked to pay for the *langar* for the invitees. Our Gurdwara Sahib has fixed \$ 7 per head. They ask for the number and charge accordingly.

So, you see different interests complement each other. Even if a courageous Jathedar of Akal Takhat does issue an addit to ban this un-Gurmat practice of paid Akhand paths he will be running against so many interests, that he is more likely to be removed than effect any kind of change.

We have reached a stage where at Darbar Sahib, you are greeted by their *paathis* saying: Akhand path is ready, let us go and do the *Ardas*. So, much for the sewa.

Ready-made Akhand paths are on sale openly. Is there any hope?

ਖੰਡ ਮੰਡਲ ਵਰਭੰਡ

ਰਾਮੁ ਰਾਮੁ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ?

ਮਨਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

terahukum@gmail.com



ਰਾਮੁ ਰਾਮੁ ਕਰਤਾ ਸਭੁ ਜਗੁ ਫਿਰੈ ਰਾਮੁ ਨ ਪਾਇਆ ਜਾਇ ॥
 ਅਗਮੁ ਅਗੋਚਰੁ ਅਤਿ ਵਡਾ ਅਤੁਲੁ ਨ ਤੁਲਿਆ ਜਾਇ ॥
 ਕੀਮਤਿ ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਈਆ ਕਿਤੇ ਨ ਲਇਆ ਜਾਇ ॥
 ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਭੇਦਿਆ ਇਨ ਬਿਧਿ ਵਸਿਆ ਮਨਿ ਆਇ ॥
 ਨਾਨਕ ਆਪਿ ਅਮੇਉ ਹੈ ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ ॥
 ਆਪੇ ਮਿਲਿਆ ਮਿਲਿ ਰਹਿਆ ਆਪੇ ਮਿਲਿਆ ਆਇ ॥੧॥

ਦਿਮਾਗ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਖੋਲ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਇਕ ਇਨਕਲਾਬੀ ਸ਼ਬਦ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪੰਨਾ 555 ਉਪਰ ਦਰਜ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਉਚਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਹਰ ਇਕ ਸਿੱਖ ਦੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਕਦੇ ਨਾ ਕਦੇ ਜਰੂਰ ਪਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਪਰ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਉਤਰਿਆ ਕਦੇ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਖੁਦ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸੈਂਕੜਿਆਂ ਵਾਰ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਪਰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਸੁਣਿਆ, ਮਨ ਨਾਲ ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਭਾਵ ਇਹ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਆਖਰਕਾਰ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਸਾਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਕੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਪਰ ਮੇਰੀ ਤਰਾਂ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਜਾਵੋਗੇ ਜਦੋਂ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅਰਥ ਵਿਚਾਰੋਗੇ। ਪਹਿਲਾਂ ਇਹਨਾਂ ਪੰਕਤੀਆਂ ਵਿਚਲੇ ਮੁਖ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਸਮਝ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ :



ਰਾਮੁ= ਕਣ-ਕਣ ਵਿਚ ਵਸਿਆ ਪਰਮਾਤਮਾ, ਰਾਮੁ ਰਾਮੁ= ਰਾਮ-ਰਾਮ ਦੇ ਰਟਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ, ਜਗੁ= ਉਹ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਜੋ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਜੁੜਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਉਸਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਨ ਪਾਇਆ ਜਾਇ= ਜੁੜਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਅਗਮੁ = ਜੋ ਚੀਜ਼ ਦਿਮਾਗ/ਸੋਚ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋਵੇ, ਅਗੋਚਰ= ਜੋ ਇੰਦਰੀਆਂ ਦੀ ਪਕੜ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋਵੇ ਭਾਵ ਦੇਖੀ, ਸੁਣੀ, ਸੁੰਘੀ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਛੋਹ ਕੇ ਮਹਿਸੂਸ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ, ਜਿਸਦਾ ਜੀਭ ਨਾਲ ਸਵਾਦ ਨਾ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕੇ, ਅਤੁਲੁ= ਜੋ ਤੋਲਿਆ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ, ਤੁਲਿਆ= ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਵਜਨ ਕਰਕੇ ਉਸਨੂੰ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਬਿਆਨ ਕਰਨਾ ਕਿ ਇਹ ਚੀਜ਼ 50 ਜਾਂ 100 ਕਿਲੋ ਦੀ ਹੈ, ਕੀਮਤਿ= ਜਿਸ ਭਾਅ ਉਪਰ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਖਰੀਦਿਆ ਜਾ ਸਕੇ, ਨ ਲਇਆ ਜਾਇ= ਖਰੀਦਿਆ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ, ਸਬਦਿ= ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਗਿਆਨ, ਭੇਦਿਆ= ਅਸਲ ਰਹੱਸ ਦਾ ਪਤਾ ਲਾਉਣਾ, ਉਸ ਚੀਜ਼ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਜਾਣਾ ਜਿਥੇ ਬਹੁਤੇ ਲੋਕ ਨਾ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਣ, ਬਿਧਿ= ਤਰੀਕਾ, ਅਮੇਉ= ਜੋ ਮਿਣਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਮਿਣਨਾ= ਜਿਵੇਂ

ਆਪਾਂ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਮਾਪ ਦੇ ਹਾਂ ਜਾਂ ਕੋਈ ਤਰਲ ਪਦਾਰਥ ਮਾਪਕੇ ਕੇ ਉਸਨੂੰ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਸੜਕ 10

ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਲੰਬੀ ਹੈ ਜਾਂ ਇਸ ਬਾਲਟੀ ਵਿਚ 10 ਕਿਲੋ ਦੱਧ ਹੈ, ਗੁਰ ਕਰਪਾ= ਗੁਰੂ ਦਾ ਬਖਸ਼ਿਆ ਗਿਆਨ ਪੱਲੇ ਪੈ ਜਾਣਾ, ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ= ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਅੰਦਰੋਂ ਜੁੜੇ ਰਹਿਣਾ, ਆਪੇ= ਇਸੇ ਵਿਧੀ ਨਾਲ

ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੀਆਂ ਕੁਲ ਛੇ ਪੰਕਤੀਆਂ ਹਨ। ਪਹਿਲੀਆਂ ਤਿੰਨ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਜਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਗਲੀਆਂ ਤਿੰਨ ਵਿਚ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਹੱਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਪਹਿਲੀਆਂ ਤਿੰਨ ਪੰਕਤੀਆਂ:

*ਰਾਮੁ ਰਾਮੁ ਕਰਤਾ ਸਭੁ ਜਗੁ ਫਿਰੈ ਰਾਮੁ ਨ ਪਾਇਆ ਜਾਇ ॥
ਅਗਮੁ ਅਗੋਚਰੁ ਅਤਿ ਵਡਾ ਅਤੁਲੁ ਨ ਤੁਲਿਆ ਜਾਇ ॥
ਕੀਮਤਿ ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਈਆ ਕਿਤੇ ਨ ਲਇਆ ਜਾਇ ॥*

ਅਰਥ: ਰਾਮ-ਰਾਮ ਦੇ ਰਟਨ ਨਾਲ ਰਾਮ (ਪਰਮਾਤਮਾ) ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਜੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਇਨਸਾਨੀ ਦਿਮਾਗ ਅਤੇ ਇੰਦਰੀਆਂ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ, ਉਹ ਇਨਸਾਨ ਦਵਾਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਤਰਾਜ਼ੂ ਵਿਚ ਤੋਲਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਗਿਣਤੀ ਮਿਣਤੀ ਨਾਲ ਉਸਦੀ ਕੀਮਤ ਤੈਅ ਕਰਕੇ ਉਸਨੂੰ ਖਰੀਦਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਭਾਵ: ਅਸਲ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਇਥੇ ਦੋ ਮਿੱਥਾਂ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਹਿਲਾ, ਇਨਸਾਨ ਵਲੋਂ ਤੈਅ ਕੀਤੇ ਕਿਸੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਉਹ ਨਾਮ ਲੈਣ ਦੀਆਂ ਖਾਸ ਗਿਣਤੀਆਂ ਮਿਣਤੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੋਵੇਂ ਇਕੋ ਝਟਕੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਨਸਾਨ ਵਲੋਂ ਰੱਖੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਕਿਸੇ ਨਾਮ ਦਾ ਰਟਨ ਕਰਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਪਾਉਣ ਦਾ ਇਹ ਤਰੀਕਾ ਬੜਾ ਪੁਰਾਣਾ ਹੈ ਤੇ ਕਈ ਵੱਡੇ ਧਰਮਾਂ ਵਿਚ ਵੱਖ ਵੱਖ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਮਣਕਿਆਂ ਵਾਲੀ ਮਾਲਾ, ਜਪਮਾਲਾ, ਤਸਬੀ, ਸਿਮਰਨੀ ਆਦਿ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਸਦਾ ਮੁਖ ਮਕਸਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਰੱਬ ਦਾ ਕੋਈ ਖਾਸ ਨਾਮ ਜਾਂ ਉਸਦੀ ਉਸਤਤ ਇਕ ਖਾਸ ਗਿਣਤੀ ਤਕ ਕਰਨਾ। ਕਈ ਧਰਮਾਂ ਵਿਚ ਮਾਲਾ ਨੂੰ ਇਕ ਵਾਰ ਵਿਚ 100 ਵਾਰ, ਕਈਆਂ ਵਿਚ 108 ਵਾਰ ਤੇ ਹੋਰ ਤੈਅ ਗਿਣਤੀਆਂ ਵਿਚ ਫੇਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਾਲਾ ਵਿਚ ਮਣਕਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਵੀ ਪੁਰਾ ਹਿਸਾਬ ਰਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਜਿਆਦਾ ਮਾਲਾ ਫੇਰੇਗਾ, ਉਹ ਓਨ੍ਹਾਂ ਧਰਮੀ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਆਗਮਨ ਤੋਂ ਸੈਂਕੜੇ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਏ ਧਰਮਾਂ, ਸੰਪਰਦਾਵਾਂ ਵਿਚ ਮਾਲਾ ਫੇਰਨੀ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹੈ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਪੱਖੋਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਧੁਰ ਵਿਰੋਧੀ ਧਰਮਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਮਾਲਾ ਫੇਰਨ ਨੂੰ ਇਕ ਧਰਮੀ ਕੰਮ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਸਿੱਖੀ ਨੂੰ ਇਸੇ ਲਈ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਇਕ ਇਨਕਲਾਬ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਦੀਆਂ ਪੁਰਾਣੇ ਕਰਮਕਾਂਡਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨਾਂ ਨੇ ਇਕ ਸਿਰਿਉਂ ਹੀ ਨਕਾਰ ਦਿੱਤਾ।

ਤੀਸਰੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸਾਨੂੰ ਸਮਝਾ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਇਹਨੀ ਵੱਡੀ ਹਸਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਪੂਰੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਅਤੇ ਇਸੇ ਕਾਇਨਾਤ ਵਿਚ ਵਸੇ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਉਹ ਪੂਰੀ ਤਰਾਂ ਸਾਡੇ ਦਿਮਾਗ ਤੇ ਸਾਡੀਆਂ ਇੰਦਰੀਆਂ ਦੀ ਪਕੜ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦਾ, ਭਾਵ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਪੂਰਾ ਸੋਚ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੇਖ ਨੀ ਸਕਦੇ, ਸੁਣ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ, ਸੰਘ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ, ਛੂਹ ਕੇ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ, ਜਿਸ ਦਾ ਜੀਭ ਨਾਲ ਸਵਾਦ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦੇ, ਐਸੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਮਿਣਤੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਬੰਨ ਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਕਿੰਨਾ ਹਾਸੇਹੀਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨਸਾਨ ਨੇ ਖੁਦ ਹੀ ਬੋਲੀ ਬਣਾਈ, ਫਿਰ ਉਸ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਇਕ ਨਾਮ ਰੱਖ ਲਿਆ, ਫਿਰ ਦੁਨਿਆਵੀ ਕੰਮ-ਕਾਰ ਲਈ ਗਿਣਤੀ ਬਣਾਈ ਤੇ ਫਿਰ ਖੁਦ ਹੀ ਤੈਅ ਕਰ ਲਿਆ ਕਿ ਫਲਾਣਾ ਨਾਮ, ਇੰਨੀ ਬਾਰ ਰਟਨ ਨਾਲ ਪਰਮਾਤਮਾ ਮਿਲ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸੇ ਲਈ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਅਤੁਲੁ ਅਤੇ ਅਮੋਉ ਕਿਹਾ। ਜਿਸਨੂੰ ਇਨਸਾਨ ਨਾ ਤੋਲ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਮਿਣ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਇਨਸਾਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦਿਤੇ ਨਾਮ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਗਿਣਤੀ ਨਾਲ ਹੀ ਉਸ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਪਾ ਲਿਆ ਫਿਰ ਤਾਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਇਨਸਾਨ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਫਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਉਸਦੀ ਕੀਮਤ ਤਹਿ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਕਿ ਉਸਦਾ ਭਾਅ ਇਕ ਸੌ ਰਟਨ ਹੈ ਜਾਂ ਇਕ ਲੱਖ। ਉਹ ਕਿਸੇ ਵਪਾਰੀ ਦਾ ਸਮਾਨ ਨਹੀਂ ਕਿ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਖੁਦ ਹੀ ਉਸਦੀ ਕੀਮਤ ਤੈਅ ਕਰ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਤੈਅ ਕੀਤੀ ਕੀਮਤ ਅਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਝੋਲੇ ਵਿਚ ਪਾਕੇ ਫੜਾ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ।

ਸ਼ਬਦ ਦੀਆਂ ਅਗਲੀਆਂ ਤਿੰਨ ਪੰਕਤੀਆਂ ਵਿਚ ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਰਟਨ ਅਸਲੀ ਰਾਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂ ਫੇਰ ਅਸਲੀ ਰਾਹ ਦਿਖੇਗਾ ਕਿਥੋਂ :

ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਭੇਦਿਆ ਇਨ ਬਿਧਿ ਵਸਿਆ ਮਨਿ ਆਇ ॥
 ਨਾਨਕ ਆਪਿ ਅਮੇਉ ਹੈ ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ ॥
 ਆਪੇ ਮਿਲਿਆ ਮਿਲਿ ਰਹਿਆ ਆਪੇ ਮਿਲਿਆ ਆਇ ॥੧॥

ਅਰਥ: ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਫਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਦਾ ਭੇਦ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਖੋਲ੍ਹਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਦਾ ਬਖਸ਼ਿਆ ਗਿਆਨ ਉਹ ਭੇਦ ਦਸਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਪਰਮਾਤਮਾ ਇਨਸਾਨ ਦੇ ਅੰਦਰ (ਮਨ/ਅੰਤਰ-ਆਤਮਾ ਵਿਚ) ਵਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਗਿਣਤੀਆਂ ਮਿਣਤੀਆਂ ਤੋਂ ਪਰੇ ਪਰਮਾਤਮਾ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਦੇ ਸੇਵਨ ਨਾਲ, ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਸੇ ਰਾਹ ਉਪਰ ਚਲਣ ਨਾਲ, ਚੱਲ-ਚੱਲ ਕੇ ਇਨ ਬਿਨ ਗਿਆਨ ਦਾ ਮੁਜੱਸਮਾ ਬਣ ਜਾਣ ਨਾਲ ਹੀ ਉਹ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਸਮਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਨਾਲ ਇਹ ਵੀ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਇਸੇ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ, ਇਸੇ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਮਿਲਿਆ ਰਹੇਗਾ।

ਭਾਵ: ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਰਟਨ ਨਾਲ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਪਾਉਣ ਨਾਲੋਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਦੱਸੀ ਵਿਧੀ ਨੂੰ ਸਮਝਣ, ਉਸ ਮੁਤਾਬਿਕ ਚਲਣ ਦੀ ਮੁਸ਼ੱਕਤ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹੀ 'ਸਚਖੰਡ ਵਸੇ ਨਿਰੰਕਾਰ' ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਇਹੀ ਅਵਸਥਾ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਪਰਮਾਨੰਦ, ਮਹਾਂ-ਆਨੰਦ, ਪਰਮ ਗਤਿ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਖੇੜਾ, ਚੜ੍ਹਦੀਕਲਾ, ਵਿਸਮਾਦ ਸਭ ਇਹੋ ਅਵਸਥਾ ਦੇ ਫਲ ਨੇ। ਹੋਰ ਕੋਈ ਸ਼ੌਰਟ-ਕੱਟ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਨਾਲ ਇਹ ਅਵਸਥਾ ਬਣਦੀ ਹੈ ਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਟੁਟਦੀ ਨਹੀਂ।

ਕਿਨ੍ਹੇ ਆਸਾਨ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਇਕ ਵੱਡਾ ਨੁਕਤਾ ਸਮਝਾ ਦਿੱਤਾ।

ਮੈਂ ਅਕਸਰ ਕੋਈ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚਾਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ YouTube ਉਪਰ 1-2 ਵਾਰ ਕੀਰਤਨ ਜਰੂਰ ਸੁਣਦਾ ਹਾਂ। ਬਹੁਤ ਹੀ ਪਿਆਰਾ ਅਨੁਭਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਮੈਂ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅਰਥ ਸਮਝਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੀਤਾ ਪਰ ਆਨੰਦ ਦੀ ਥਾਂ ਮਨ ਬੜਾ ਦੁਖੀ ਹੋਇਆ ਜਦੋਂ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ "ਰਾਮੁ ਰਾਮੁ ਕਰਤਾ ਸਭੁ ਜਗੁ ਫਿਰੈ ਰਾਮੁ ਨ ਪਾਇਆ ਜਾਇ ॥" ਗਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲਗਾਤਾਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਪੰਨਵਾਦ ਅਤੇ ਉਸਤਤ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਇਕ ਬੇਹੱਦ ਖੁਬਸੂਰਤ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਪਰ ਕੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਇਹ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਰਾਮ-ਰਾਮ ਕਰਨ ਨਾਲ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗਾ ਪਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮਿਲ ਜਾਵੇਗਾ ? ਜੇ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਜਿਸ ਰਾਹ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਗੁਰੂਆਂ ਨੇ ਰੱਦ ਕੀਤਾ, ਅੱਜ ਸਾਰੀ ਕੌਮ ਨੂੰ ਉਸੇ ਰਾਹ ਤੋਰਨ ਉਪਰ ਜ਼ੋਰ ਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਲਾਈਟਾਂ ਬੁਝਾ ਬੁਝਾ ਕੇ ਰਟਨ ਕਰਨ ਨੂੰ ਹੀ ਸਿੱਖੀ ਬਣਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਜਾਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਰਸ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਜਲੀਲ ਕਰਨ ਤਕ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਇਹ ਵੀ ਵੱਡਾ ਸਵਾਲ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਇਹਨੇ ਸੌਖੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਮਝਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ ਰਟਨ ਦੀ ਪਿਰਤ ਕਿਵੇਂ ਪਈ ? ਅਗਿਆਨਤਾ ਵਸ ਇੰਝ ਹੋਇਆ ਜਾਂ ਸੋਚੀ ਸਮਝੀ ਸਾਜਿਸ਼ ਕਾਰਨ ? ਖੈਰ ਇਹ ਇਕ ਵੱਖਰਾ ਤੇ ਵੱਡਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ।

ਜਪੁ ਬਾਣੀ ਦੀ ਪੌੜੀ 32 ਵਿਚ ਵੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਇਹ ਸਾਫ ਕਰਦੇ ਹਨ^{2*} ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਤੂੰ ਲੱਖ ਜੀਭਾਂ ਨਾਲ ਲੱਖਾਂ ਵਾਰ ਉਸਦਾ ਨਾਮ ਰਟੀ ਜਾ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੈਨੂੰ ਉਹ ਪੌੜੀਆਂ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਹੀ ਮਿਲੇਗਾ ਜੇ ਉਹਨਾਂ ਜਪੁ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਦੱਸੀਆਂ ਹਨ ਭਾਵ ਉਹ ਰਸਤਾ/ਵਿਧੀ/ਜੁਗਤ ਜੇ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਦੱਸੀ ਹੈ। ਨਾਨਕ ਦਾ ਰਸਤਾ ਰਟਨ ਨਹੀਂ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ, ਆਪਣੀ ਸੋਚ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਗੁਣ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਮਿਹਨਤ ਮੰਗਦਾ ਹੈ। ਰਟਨ ਦੀ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਪਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਹੀ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕਿਹਾ 'ਸੁਣਿ ਗਲਾ ਆਕਾਸ ਕੀ ਕੀਟਾ ਆਈ ਰੀਸ ॥'

² Karminder Singh Dhillon, *Understanding Nitnem: Jup, Sodar and Sohela*, Kuala Lumpur: 2020, Page: 211

ਜੀਵਨ ਮਨੋਰਥ

ਐਡਵੋਕੇਟ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕੰਵਰ

E-mail- kanwar238@yahoo.com



ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਜੀਵ ਜੰਤੂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਸ਼ਰੇਣੀ ਐਸੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਡੰਗਰ, ਜਾਨਵਰ ਜਾਂ ਹੈਵਾਨ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਕ ਸ਼ਰੇਣੀ ਐਸੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖ ਜਾਂ ਇਨਸਾਨ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਰੇਣੀਆਂ ਵਿਚ ਜਾਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪ੍ਰਾਣ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਰੇਣੀਆਂ ਜੀਵਨ ਜੀਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਰ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਜਾਂ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਉਤਮ ਅਤੇ ਸਰੇਸ਼ਟ ਸ਼ਰੇਣੀ ਗਿਣਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵੀ ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਹਾਮੀ ਭਰਦੀ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਫ਼ਰਮਾਨ ਹੈ: **ਅਵਰ ਜੋਨਿ ਤੇਰੀ ਪਨਿਹਾਰੀ॥ ਇਸ ਧਰਤੀ ਮਹਿ ਤੇਰੀ ਸਿਕਦਾਰੀ॥** (ਗ:ਗ:ਸ: ਪੰਨਾ-੩੭੪) ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਹੇ ਮਨੁੱਖ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਤੇਰੀ ਸਰਦਾਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਹੋਰ ਜਿਤਨੀਆਂ ਵੀ ਜੂਨਾਂ ਹਨ ਉਹ ਤੇਰਾ ਪਾਣੀ ਭਰਦੀਆਂ ਹਨ ਭਾਵ ਤੇਰੀਆਂ ਗੁਲਾਮ ਹਨ। ਇਸ ਸਭ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਡੰਗਰ ਦੀ ਜੀਵਨੀ ਵਿਚ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਜੀਵਨੀ ਵਿਚ ਕੁਝ ਫਰਕ ਹੈ। ਸੁਭਾਵਕ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਫਰਕ ਨੂੰ ਸਮਝ ਕੇ ਡੰਗਰ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖਰਾ ਜੀਵਨ ਜੀਉਣਾ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਇਕ ਓਪਰੀ ਝਾਤ ਨਾਲ ਜਦੋਂ ਡੰਗਰ ਦੇ ਜੀਵਨ ਜੀਉਣ ਦੀ ਝਾਤ ਮਾਰੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਪਤਾ ਚਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਡੰਗਰ ਆਪਣੇ ਸੁਭਾਅ ਅਨੁਸਾਰ ਇਕ ਜੀਵਨ ਜੀਉਂਦਾ ਹੈ। ਡੰਗਰ ਜਨਮ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਖਾਂਦਾ-ਪੀਂਦਾ ਹੈ, ਬੱਚੇ ਵੀ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਡੰਗਰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਡੰਗਰ ਦਾ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਮੋਹ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਵਾਸਤੇ ਬਹੁਤ ਵਾਰ ਦੁਖ ਵੀ ਝੇਲਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਵੀ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਜ਼ਾਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ: ਮਨੁੱਖ ਵੀ ਜਨਮ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਖਾਂਦਾ-ਪੀਂਦਾ ਹੈ, ਬੱਚੇ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਮੋਹ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਤੀਤ ਕਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਅਤੇ ਡੰਗਰ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਫਿਰ ਸਰਦਾਰੀ ਕੀ ਹੋਈ? ਸਿਰਫ ਇਹ ਹੀ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਡੰਗਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਕਸਦ ਲਈ ਵਰਤਣ ਦੇ ਕਾਬਲ ਹੈ? ਇਹ ਤਾਂ ਡੰਗਰਾਂ ਵਰਗਾ ਹੀ ਜੀਵਨ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਅਨੁਸਾਰ ਸਰਦਾਰੀ ਤਾਂ ਕੋਈ ਨਾ ਹੋਈ।

ਅਸਲ ਵਿਚ ਫਰਕ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਸ਼ੂ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਜੀਵਨ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਉਹ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜੀਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਇਲਾਵਾ ਕੁਦਰਤ ਨੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਸਰਦਾਰੀ ਵਾਸਤੇ ਜੇ ਕਲਾ ਬਖਸ਼ੀ ਹੈ, ਉਹ ਹੈ: ਵਿਲੱਖਣ ਸੋਚ ਸ਼ਕਤੀ। ਕੁਦਰਤ ਨੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਇਕ ਵਿਲੱਖਣ ਬੋਧਕ ਸ਼ਕਤੀ, ਸਮਝ, ਸੋਝੀ ਦਾ ਗੁਣ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਮਨੁੱਖ ਡੰਗਰ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖਰਾ ਜੀਵਨ ਜੀਉਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੈ। ਪਰ ਜੇਕਰ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਜੀਉਣਾ ਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜਿਵੇਂ ਡੰਗਰ ਜਿਉਂਦੇ ਹਨ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖ ਵੀ ਜੀਵਨ ਜੀਉਣੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਸਦੇਰੇ ਉਠੇ ਤਿਆਰ ਹੋਏ ਖਾਂਦਾ-ਪੀਤਾ ਤੇ ਕੰਮ ਤੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਆਏ ਫਿਰ ਖਾਂਦਾ-ਪੀਤਾ ਤੇ ਸੌ ਗਏ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਕੁਝ ਬੱਚੇ ਪੈਦਾ ਕਰ ਲਏ। ਬਸ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਡੰਗਰਾਂ ਵਰਗਾ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਮਨੁੱਖ ਡੰਗਰ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖਰਾ ਤਾਂ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਉਹ ਆਪਣੀ ਬੋਧਕ ਸ਼ਕਤੀ, ਜੇ ਕੁਦਰਤ ਵਲੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਵਰਦਾਨ ਵਿਚ ਮਿਲੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਵਰਤ ਕੇ ਇਨਸਾਨ ਹੋਣ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦੇਵੇ। ਇਸੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਫ਼ਰਮਾਨ ਹੈ: **ਜਿਨਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਰਖੁ ਨ ਸੇਵਿਓ ਸਬਦਿ ਨ ਕੀਤੇ ਵੀਚਾਰੁ॥ ਓਇ ਮਾਣਸ ਜੁਨਿ ਨ ਆਖੀਅਨਿ ਪਸੁ ਢੇਰ ਗਾਵਾਰ॥** (ਗ:ਗ:ਸ: ਪੰਨਾ-੧੪੧੮) ਭਾਵ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਮਨੁੱਖ ਸੁਚੱਜੇ ਗਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਾਸਤੇ ਉਧਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਣ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਮਨੁੱਖੀ ਜੂਨ ਨਹੀਂ ਜੀਉਂਦਾ। ਉਹ ਡੰਗਰ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਦਾ ਹੋਣਾ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਡੰਗਰ ਨਾਲੋਂ ਉਤਮ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੁਧਾਈ ਕਰਨਾ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਦਾ ਇਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਮਨੋਰਥ ਹੈ। ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਕੁਝ ਸਿੱਖਣਾ, ਕੁਝ ਸਮਝਣਾ ਹੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਿਖਲਾਈ ਦਾ ਸਿਲਸਲਾ ਜੀਵਨ ਦੇ ਆਖਰੀ ਦਿਨ ਤਕ ਚਲਦਾ ਰਹਿਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਫ਼ਰਮਾਨ ਹੈ: **ਜਬ ਲਗੁ ਦੁਨੀਆ ਰਹੀਐ ਨਾਨਕ ਕਿਛੁ ਸੁਣੀਐ ਕਿਛੁ ਕਹੀਐ॥** (ਗ:ਗ:ਸ: ਪੰਨਾ-੬੬੧) ਭਾਵ ਜਦ ਤਕ ਜੀਵਨ ਹੈ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਸਿਖਦੇ ਅਤੇ ਸਿਖਾਉਂਦੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਜੀਵਨ ਮਨੋਰਥ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਫ਼ਰਮਾਨ ਹੈ: **ਭਈ ਪਰਾਪਤਿ ਮਾਨੁਖ ਦੇਹੁਰੀਆ॥ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਣ ਕੀ ਇਹ ਤੇਰੀ ਬਰੀਆ॥** (ਗ:ਗ:ਸ: ਪੰਨਾ-੧੨ ਅਤੇ ੩੭੮) ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਹੇ ਮਨੁੱਖ ਇਹ ਜੇ ਮਨੁੱਖਾ ਦੇਹੀ ਤੈਨੂੰ ਮਿਲੀ ਹੈ ਉਹ ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਮਿਲ ਸਕੇਂ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਇਸ ਸੰਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਣ ਵਾਸਤੇ “ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਣ” ਦੇ ਭਾਵ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। “ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਣ” ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਕੋਈ ਰੰਗ ਰੂਪ ਜਾ ਅਕਾਰ ਤਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ‘ਗੁਣਤਾਸਾ’ ਅਤੇ ‘ਗੁਣੀ ਨਿਧਾਨੁ’ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਭਾਵ ਪਰਮਾਤਮਾ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਪੰਗਤੀ ਹੈ: **ਨਾਨਕ ਗਾਵੀਐ ਗੁਣੀ ਨਿਧਾਨੁ॥ਗਾਵੀਐ ਸੁਣੀਐ ਮਨਿ ਰਖੀਐ ਭਾਉ॥** (ਗ:ਗ:ਸ: ਪੰਨਾ-੨) ਭਾਵ ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਜੋ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਨੂੰ (ਗਾਵੀਐ) ਭਾਵ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਸਮੇਂ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਾ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਚਰਿਆ ਜਾਵੇ। (ਗਾਵੀਐ ਸੁਣੀਐ ਮਨਿ ਰਖੀਐ ਭਾਉ॥) ਉਹ ਰੱਬੀ ਗੁਣ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਹੋ ਜਾਣ ਕਿ ਵਕਤ ਪੈਣ ‘ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਸੋਚਣਾ ਨਾ ਪਵੇ। ਜਿਵੇਂ ਸਕੂਟਰ ਜਾਂ ਕਾਰ ਦੀ ਬਰੇਕ ਆਪਣੇ ਆਪ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਲਗਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਸੋਚਣਾ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਣਵਾਨ ਹੋ ਕੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਵਿਚਰਿਆ ਜਾਵੇ। ਹਰ ਕਰਮ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ ‘ਤੇ ਪੂਰਾ ਉਤਰੇ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਇਨਸਾਨ ਇਹ ਮਨੁੱਖਾ ਦੇਹੀ ਨਾਲ ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਜੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੋਈ ਹੈ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗੁਣ, ਭਾਵ, ਚੰਗੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾਅ ਕੇ ਇਹ ਮਨੁੱਖਾ, ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਵਾਲਾ ਜੀਵਨ ਜੀਉ। ਇਹ ਹੈ: **“ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਣ ਕੀ ਇਹ ਤੇਰੀ ਬਰੀਆ॥”** ਇਹ ਹੈ: ਡੰਗਰਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖ ਹੋ ਕੇ ਜੀਵਨ ਜੀਉਣ ਦਾ ਮਨੋਰਥ।

ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਵਾਲੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਬਾਰੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸਮਝਾਉਂਦੀ ਹੈ: **ਮਨ ਤੂੰ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪੁ ਹੈ ਆਪਣਾ ਮੂਲੁ ਪਛਾਣੁ॥** (ਗ: ਗ: ਸ: ਪੰਨਾ-੪੪੧) ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਹੇ ਇਨਸਾਨ ਤੂੰ ਉਸ ਅਕਾਲਪੁਰਖ ਦੀ ਜੋਤ ਹੈਂ ਜੋ ਗੁਣੀ ਨਿਧਾਨੁ ਹੈ, ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਰੱਬੀ ਜੀ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਵਸਦੇ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਰੱਬੀ ਗੁਣ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਹਨ। ਉਹ ਨੂਰ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ **“ਆਪਣਾ ਮੂਲੁ ਪਛਾਣੁ”** ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਝਾਤੀ ਮਾਰ, ਆਪਣੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਨ ਜੀਉਣ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਕਰ। ਇਹ ਹੈ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਜੀਵਨ ਮਨੋਰਥ।

ਡੰਗਰ ਅਤੇ ਇਨਸਾਨ ਵਿਚ ਇਕ ਵੱਡਾ ਫਰਕ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਇਕ ਸਮਾਜਕ ਪ੍ਰਾਣੀ ਹੈ। ਸਮਾਜ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੋ ਕੇ ਮਨੁੱਖ, ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਨਹੀਂ ਜਿਉਂ ਸਕਦਾ। ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਵਿਚਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਮਾਜ ਪ੍ਰਤੀ ਉਸ ਦੀ ਖਾਸ ਜ਼ਿਮਾਵਾਰੀ ਇਹ ਬਣਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਸੁਖਾਵਾਂ ਬਣਾਵੇ। ਐਸਾ ਸਮਾਜ ਜਿਥੇ ਪ੍ਰੇਮ ਭਾਵ ਅਤੇ ਆਦਰ ਮਾਨ, ਸੁਖ ਸ਼ਾਂਤੀ ਹੋਵੇ। ਮਨੁੱਖੀ ਮਨੋਰਥ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਐਸੇ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਜਿਥੇ ਲੜਾਈ ਝਗੜੇ ਤੇ ਦੁਸ਼ਮਨੀ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਐਸਾ ਸਮਾਜ ਜਿਥੇ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਵੈਰ ਵਿਰੋਧ ਅਤੇ ਈਰਖਾ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਮ ‘ਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਜ਼ਿਮਾਵਾਰੀ ਨੂੰ ਸੁਚੱਜੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਿਭਾਉਣਾ ਵੀ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਇਕ ਵਡਮੁੱਲਾ ਮਨੋਰਥ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਇਸ ਜ਼ਿਮਾਵਾਰੀ ਨੂੰ ਸਮਝੇ ਅਤੇ ਇਸ ਜ਼ਿਮਾਵਾਰੀ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣ ਲਈ ਨਿਪੁਨਤਾ ਹਾਸਲ ਕਰੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਜਿਥੇ ਆਪਾ ਸੁਧਾਰਨਾ ਹੈ ਉਥੇ ਸਮਾਜ ਸੁਧਾਰ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਵੀ ਹੈ। ਆਮ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਆਪਾ ਸੁਧਾਰਨ ਨੂੰ ਹੀ ਕਾਫੀ ਸਮਝ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿੰਦਗੀ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਆਪਾ ਸੁਧਾਰਨ ਤਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਨ ਮਨੋਰਥ ਇੱਥੇ ਹੀ ਸਮਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਕਿਸੇ ਗਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰ ਕੇ ਆਪਾ ਸੁਧਾਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਉਸ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਗਿਆਨ ਨਾਲ ਸਮਾਜ ਦੀ ਭਲਾਈ ਕਰੇ। ਉਸ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਵੰਡਣਾ ਵੀ ਇਨਸਾਨ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਜੀਵਨ ਦਾ ਇਕ ਮਨੋਰਥ। ਇਸ ਮਨੋਰਥ ਦੀ ਪੁਰਤੀ ਲਈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫ਼ਰਮਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ: **ਸੁਨਤ ਕਮਾਵਤ ਹੇਤ ਉਧਾਰ॥ਆਪਿ ਤਰੈ ਲੋਕਹ ਨਿਸਤਾਰ॥** (ਗ:ਗ:ਸ: ਪੰਨਾ-੨੯੫) ਭਾਵ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਇਸ ਅਸ਼ਟਪਦੀ ਵਿਚ ਸਮਝਾਇਆ ਇਹ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਜੀਵਨ ਮਨੋਰਥ ਹੈ: ਕਿ ਉਹ ਸੱਚੇ ਸੁਚੱਜੇ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਸੁਣੇ, ਸਮਝੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕਰੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਥੇ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਸਫਲਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ਉੱਥੇ ਨਾਲ ਹੀ (ਲੋਕਹ ਨਿਸਤਾਰ) ਸਮਾਜ ਦਾ ਸੁਧਾਰ ਵੀ ਕਰੇ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਇਸ ਮਨੋਰਥ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਦਰਸਾਈ ਹੈ: **ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਯੁੜਿ ਮੰਗੈ ਤਿਸੁ ਗੁਰਸਿਖ ਕੀ ਜੋ ਆਪਿ ਜਪੈ ਅਵਰਹ ਨਾਮੁ ਜਪਾਵੈ॥** (ਗ:ਗ:ਸ: ਪੰਨਾ-੩੦੬) ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਉਸ ਗੁਰਸਿਖ (ਚੰਗੇ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ) ਦਾ ਧਨਵਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਖੁਦ ਤਾਂ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਗੁਣਵਾਨ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਣਵਾਨ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਇਹ ਜੀਵਨ ਮਨੋਰਥ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪ ਤਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਧਾਰਣੀ ਹੋਵੇ ਹੀ, ਆਪ ਤਾਂ ਗਿਆਨ ਹਾਸਲ ਕਰੇ ਹੀ, ਨਾਲ ਹੀ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਗੁਣਵਾਨ ਹੋਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰੇ। ਇਸੇ ਲਈ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਆਪ ਕਈ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਚੱਲ ਕੇ ਗਏ ਅਤੇ ਭੁਲੇ ਭਟਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਿਧੇ ਰਾਹ ਉੱਤੇ ਚਲਣ ਲਈ ਸੇਧ ਦਿੱਤੀ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਜੋ ਘਾਲਣਾ ਘਾਲੀ, ਤਸੀਹੇ ਸਰੇ, ਕੁਰਬਾਣੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ, ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਸਮਾਜ ਵਿਚੋਂ ਵਹਿਮਾਂ-ਭਰਮਾਂ, ਅਤੇ ਕਰਮਕਾਂਡਾਂ ਵਾਲੀ

ਅਗਿਆਨਤਾ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਕੇ ਇਕ ਸੁਚੱਜੇ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਕਰਨਾ ਹੀ ਸੀ। ਇਹ ਤਾਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮਾਜ ਦੀ ਉਨਤੀ ਤਾਂ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੇ ਕਰ ਹਰ ਕੋਈ ਆਪਣੇ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਵਾਲੇ ਚੰਗੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਸਾਂਝ ਕਰੇ।

ਇਥੇ ਇਹ ਸਮਝਣਾ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਵਿਚ ਦੋ ਬਿਰਤੀਆਂ ਕੰਮ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਕ ਬਿਰਤੀ ਹੈ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਵਾਲੀ ਅਤੇ ਦੂਸਰੀ ਬਿਰਤੀ ਹੈ ਸ਼ੈਤਾਨ ਅਤੇ ਹੈਵਾਨੀਅਤ ਵਾਲੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੀ ਬੋਧਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਹੈਵਾਨ ਹੋਣ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਮਨੁੱਖ ਹੈਵਾਨ ਅਤੇ ਸ਼ੈਤਾਨ ਹੋ ਕੇ ਵਿਚਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਸਾਰੇ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਭਰਿਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਮਨੁੱਖ ਹੋਣ ਦਾ ਦੁਰਭਾਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ੈਤਾਨ ਬਿਰਤੀ ਕਾਰਨ ਉਹ ਸੁਹਿਰਦ ਵਿਕਤੀ ਦਾ ਸਾਮਜ਼ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਦੁਰਲਭ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਇਹ ਸ਼ੈਤਾਨ ਬਿਰਤੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਭੁਖਮਰੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਏ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਇਸ ਸ਼ੈਤਾਨ ਬਿਰਤੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹੀ ਭੋਲੀ ਭਾਲੀ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਕਈ ਵਹਿਮਾਂ ਭਰਮਾਂ ਅਤੇ ਕਰਮਕਾਂਡਾਂ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਫਸਾ ਕੇ ਕੁਰਾਹੇ ਪਾ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਕਈ ਮਜ਼ਲੂਮ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਲਿਤ ਆਖ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ੁਲਮ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਮਜ਼ਹਬ ਅਤੇ ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਈਰਖਾ ਵੈਰ ਵਿਰੋਧ ਨੂੰ ਫੈਲਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਸਭ ਸ਼ੈਤਾਨ ਬਿਰਤੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਭ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਹੈਵਾਨ ਹੋਣ ਦੇ ਤੁਲ ਹੈ।

ਐਸੀ ਪਸ਼ੂ ਬਿਰਤੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਗੁਰਬਾਣੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੀ ਹੈ: **ਨਰੂ ਮਰੈ ਨਰੂ ਕਾਮਿ ਨ ਆਵੈ॥ ਪਸ਼ੂ ਮਰੈ ਦਸ ਕਾਜ ਸਵਾਰੈ॥** (ਗ:ਗ:ਸ: ਪੰਨਾ-੮੭੦) ਇਸ ਪੰਗਤੀ ਰਾਹੀਂ ਇਹ ਸਮਝਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ: **(ਨਰੂ ਮਰੈ ਨਰੂ ਕਾਮਿ ਨ ਆਵੈ॥)** ਭਾਵ: ਜੇ ਕਰ (ਨਰੂ ਮਰੈ= ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਜ਼ਮੀਰ ਮਰ ਜਾਵੇ) ਜੇ ਕਰ ਇਨਸਾਨ ਵਿਚੋਂ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਵਾਲੀ ਸੁਹਿਰਦ ਬਿਰਤੀ ਮਰ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਨਸਾਨ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਜ਼ਮੀਰ ਦੇ ਮਰ ਜਾਣ ਨਾਲ ਅੰਦਰ ਹੈਵਾਨੀਅਤ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਚੰਗੇ ਗੁਣ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਉਹ ਕਿਸੇ ਦਾ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਸਵਾਰ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਜੇ ਕਰ **(ਪਸ਼ੂ ਮਰੈ ਦਸ ਕਾਜ ਸਵਾਰੈ॥)** ਇਨਸਾਨ ਵਿਚੋਂ ਪਸ਼ੂਆਂ ਵਾਲੀ ਬਿਰਤੀ ਮਰ ਜਾਵੇ, ਅਗਿਆਨਤਾ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇ, (ਪਸ਼ੂਆਂ ਵਿਚ ਗਿਆਨ ਦੀ ਘਾਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਜਿਤਨੀ ਬੁੱਧੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ) ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਸ਼ੂ ਬਿਰਤੀ ਦੇ ਮਰ ਜਾਣ ਨਾਲ, ਅਗਿਆਨਤਾ ਦੂਰ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ, ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਦੇ ਨਾਤੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਕਈ ਕੰਮ ਸਵਾਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਖੇੜਾ ਪੈਦਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਲੋੜ ਹੈ (ਪਸ਼ੂ ਮਰੈ) ਇਨਸਾਨ ਵਿਚੋਂ ਪਸ਼ੂ ਬਿਰਤੀ ਮਾਰਨ ਦੀ, ਅਗਿਆਨਤਾ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੀ।

ਜੀਵਨ ਦੇ ਇਸ ਮਨੋਰਥ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਕ ਫ਼ਲਸਫ਼ਾ ਉਲੀਕ ਕੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪਰ ਅਫਸੋਸ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਫ਼ਲਸਫ਼ੇ ਨੂੰ ਇਕ ਅਨੋਖਾ ਰੂਪ ਦੇ ਕੇ ਪੁਜਾਰੀ ਵਰਗ ਨੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਐਸਾ ਪੁਜਾਰੀ ਵਰਗ ਇਹ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਇਸ ਫ਼ਲਸਫ਼ੇ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਜਾਣ ਸਕੇ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਗਿਆਨ ਦੇ ਇਸ ਖਜ਼ਾਨੇ ਨੂੰ ਰੁਮਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਲਪੇਟ ਕੇ ਇਸ ਦੀ ਪੂਜਾ ਹੀ ਕਰਵਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਫ਼ਲਸਫ਼ੇ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਕਮਾਉਣ ਦਾ ਵਸੀਲਾ ਬਣਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕੀਰਤਨ ਦਰਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਜੇ ਪੰਡਿਤ ਬਿਰਤੀ ਵਾਲੇ ਰਾਗੀ ਜੱਥੇ ਜਾਂ ਪਰਚਾਰਕ ਆਦਿ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਬਹੁਤ ਕਰਕੇ, ਉਹ ਆਪਣੀ ਮਾਇਆ ਦੀ ਭੁਖ ਲੈ ਕੇ ਹੀ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪ ਇਸ ਗਿਆਨ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਸੁਧਾਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਹ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਜਾਚ ਦੱਸ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਦੇ ਅਸਲ ਮਨੋਰਥ ਤੋਂ ਜਾਣੂੰ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾਉਂਦੇ।

ਇਨਸਾਨ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਜੀਵਨ ਮਨੋਰਥ ਨੂੰ ਸਮਝੇ ਅਤੇ ਡੰਗਰ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖ ਹੋ ਕੇ ਇਨਸਾਨਾਂ ਵਾਲਾ ਜੀਵਨ ਜੀਵੇ। ਭਾਵ ਨਫ਼ਰਤ, ਈਰਖਾ, ਵੈਰ, ਵਿਰੋਧ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਹੋਉਮੈ ਛੱਡ ਕੇ ਪਿਆਰ ਭਰਿਆ ਇਨਸਾਨਾਂ ਵਾਲਾ ਜੀਵਨ ਜੀਵੇ। ਇਸ ਮਨੋਰਥ ਦੀ ਸੋਝੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਬੜੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਵੇਲੇ ਦਾ ਕੰਮ ਕੁਵੇਲੇ ਦੀਆਂ ਟੱਕਰਾਂ!

ਸਤਿਨਾਮ ਸਿੰਘ ਮੱਟਰੀਅਲ

1849 ਤੇ ਬਾਦ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਫੌਜ ਵਿੱਚੋਂ ਭਰਤੀ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ, ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਕੁਝ ਸਿੱਖੀ ਸਰੂਪ ਵਾਲੇ ਚਲਾਕ ਬਿਰਤੀ ਦੇ ਬੰਦੇ ਚੁਣੇ ਗਏ, ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਾਟਕੀ ਢੰਗ ਨਾਲ “ਸੰਤ,” ਬ੍ਰਹਮ-ਗਿਆਨੀ, “ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਬਣਾਕੇ ਸਿਖ ਕੌਮ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਵੱਖਰੀ ਵੱਖਰੀ ਤਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕਰਾਂਮਾਤੀ ਕਹਾਣੀਆਂ ਜੋੜੀਆਂ ਗਈਆਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਰੂਪ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ, ਕਿਸੇ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਿੰਦਾ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਚਲਾਈ ਅਖੌਤੀ ਟਕਸਾਲ ਦਾ ਮੁਖੀ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਆਦਿ।

ਪਹਿਲਾਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਐਂਫੀਸਰਾਂ ਨੇ ਆਪ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮ-ਗਿਆਨੀ ਆਖ ਕੇ ਮੱਥੇ ਟੇਕਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਤਾਂ ਕਿ ਇਹ ਲੋਕ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਣ ਹੋ ਸਕਣ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਲੋਕ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਬਣ ਗਏ, ਫਿਰ ਇਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਅਣਮੁੱਲੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨਾਲੋਂ ਤੋੜਨ ਲਈ ਦਿਨ ਰਾਤ ਇੱਕ ਕਰ ਦਿਤਾ।

ਜਿਸ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਨਜ਼ਰੀਆ ਘੜਨਾ ਸੀ ਉਸ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਰੱਟੇ ਲਗਵਾਉਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਗਏ, ਅਖੰਡ-ਪਾਠਾਂ ਦੀ ਲੜੀਆਂ ਚਲਾਈਆਂ ਗਈਆਂ, ਮੁਰਤੀਪੂਜਾ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਮੰਤਰ ਜਾਪਾਂ ਤੱਕ ਸਭ ਕੁਝ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਵਾੜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਘਰਾਂ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਤੱਕ ਸਿੱਖਾਂ ਉੱਤੇ ਵਿਪਰੀ ਸੋਚ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰਾਂ ਹਾਵੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ ਜਿਥੇ ਸਿੱਖ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਚੁਕਿਆ ਸੀ, ਇਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਲੋਂ ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਦਸ ਕਦਮ ਪਿਛੇ ਪੱਕ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਸਾਨੂੰ 1947 ਵਿਚ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ, ਜਦੋਂ ਦੂਜੀਆਂ ਕੌਮਾਂ ਆਪਣੇ ਵੱਖਰੇ ਵੱਖਰੇ ਅਜ਼ਾਦ ਰਾਜ ਲਈ ਆਪਣਾ ਆਪਣਾ ਦਿਮਾਗ ਵਰਤ ਕੇ ਲੜ ਰਹੀਆਂ ਸਨ, ਉਦੋਂ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਮਨੁੱਖਤਾ ਤੋਂ ਗਿਰੇ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ (ਅਖੌਤੀ ਸੰਤਾਂ) ਦੇ ਚਰਨ (ਪੈਰ) ਧੋ ਧੋ ਕੇ ਪੀਣ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਸੀ, ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ (scholar) ਅਖੌਤੀ ਹੋਮਕੁੰਟ ਲੱਭ ਰਹੇ ਸੀ, ਆਮ ਪੌਛੂ ਸਿੱਖ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਮਸਤੂਆਣੇ ਵਾਲੇ ਵਰਗੇ ਸਾਧਾ ਮਗਰ ਲੱਗ ਕੇ ਸਮਾਧੀਆਂ ਲਾਉਣ ਅਤੇ ਯਾਤਰਾਵਾਂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਘਨ ਸੀ।

ਜਦੋਂ ਸਮਾਂ ਅਜ਼ਾਦੀ ਲੱਭਣ ਦਾ ਸੀ ਉਦੋਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਸਾਧਾਂ ਨੇ ਅਖੌਤੀ ਰੱਬ ਲੱਭਣ ਤੇ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਸਮਾਂ ਹਥਿਆਰਾਂ ਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਆਪਣਾ ਖੋਹਿਆ ਹੋਇਆ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਮੰਗਣ ਦਾ ਸੀ ਉਦੋਂ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਵਰਗੇ ਗੱਲੂ ਵਿੱਚ ਬਾਜ਼ਾ ਪਾ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਅਖੌਤੀ ਨਾਮ ਜਪਾ ਰਹੇ ਸੀ, ਜ਼ੁਲ ਚਿੱਠੀਆਂ ਵਰਗੀਆਂ ਆਮ ਟੱਲੀਆਂ ਨਾਲ ਭਰੀਆਂ ਬੁੱਕਾਂ ਪੜ੍ਹਾ ਰਹੇ ਸੀ।

ਜਿਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਨਿਕਲਿਆ ਕਿ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਮਿਲ ਗਿਆ, ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਮਿਲ ਗਿਆ..... ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਮਿਲਿਆ? “ਸੰਤ, ਬ੍ਰਹਮ-ਗਿਆਨੀ ਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖ”।

ਅੱਜ ਹਿੰਦੂਆਂ ਕੋਲ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਹੈ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਕੋਲ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਹੈ, ਸਿੱਖਾਂ ਕੋਲ ਪਤਾ ਕੀ ਹੈ? ਪੰਜ ਤਖਤ, ਅੱਠ ਜਥੇਦਾਰ, ਸੇਲਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਵਿਹਲੜ ਸਾਧਾਂ ਦੇ ਡੇਰੇ, 10-20 ਸਰੋਵਰ, ਪੂਜਣ ਲਈ ਟਾਹਲੀਆਂ ਤੇ ਬੇਰੀਆਂ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਬਰਾਬਰ 5-7 ਗਰੰਥ, ਪਹਾੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਮਾਂ ਬਰਬਾਦ ਕਰਨ ਲਈ ਹੋਮਕੁੰਢ। ਫੜ ਲਉ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਠੁਲ੍ਹ।

1995 ਤੋਂ ਬਾਦ ਵੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਇਸ ਤਰਾਂ ਹੀ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਪਹਿਲਾਂ ਆਪ ਹੀ ਇਜ਼ੀਜ਼ੀਆਂ ਨੇ 1980 ਵੇ ਦਹਾਕੇ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਵਿੱਚ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਾ ਫਿਟ ਕਰਕੇ ਲੋਕ-ਤੰਤਰ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਾਂ ਕੋਲੋਂ ਹਥਿਆਰ ਚੁਕਵਾਏ, ਫਿਰ ਦਸ ਸਾਲਾਂ ਤੱਕ ਸਿੱਖ ਜਵਾਨੀ ਦਾ ਘਾਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਇੰਨਾਂ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਵਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਦ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਪੱਲੇ ਕੀ ਪਿਆ?

ਵਿਧਵਾ ਕਲੋਨੀਆਂ, ਇਜ਼ਤਾਂ ਦੀ ਬਰਬਾਦੀ, ਭੁੱਖ ਹੜਤਾਲਾਂ, ਇਨਸਾਫ਼ ਲਈ ਲਿਲਕੜੀਆਂ, ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਬਲੈਕ ਲਿਸਟਾਂ, ਹਰਨਾਮ ਧੁੰਮੇ ਅਤੇ ਅਜਨਾਲੇ ਵਰਗੇ ਗੁੰਡੇ, ਜਾ ਫਿਰ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ। ਅੱਜ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਤੋਂ ਕੋਹਾਂ ਦੂਰ ਲਗ-ਭਗ ਹਰ-ਇਕ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਵਿੱਚ ਸਵੇਰੇ ਸਵੇਰੇ ਬੱਤੀਆਂ ਬੁਝਾਕੇ ਅਖੌਤੀ ਨਾਮ ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜਪਦੀ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਓ ਭੋਲ੍ਹਿਓ ਸਿੱਖੇ, ਜੇ ਅੱਜ ਵੀ ਇਹਨਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਸਮਝਿਆ ਤਾਂ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਸੌਂ ਗੰਢੇ ਵੀ ਖਾਣੇ ਪੈਣਗੇ ਤੇ ਸੌਂ ਛਿੱਤਰ ਵੀ ਖਾਣੇ ਪੈਣਗੇ, ਤਾਂ ਹੀ ਤਾਂ ਸਿਆਣੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵੇਲੇ ਦਾ ਕੰਮ ਕੁਵੇਲੇ ਦੀਆਂ ਟੱਕਰਾਂ।

ਜਪੁ ਅਤੇ ਜਪਿ ਵਿਚ ਕੀ ਫਰਕ ਹੈ?

ਡਾ: ਚਮਕੌਰ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ

brarcs@hotmail.com



ਸੁਆਲ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਜਪੁ ਅਤੇ ਜਪਿ ਵਿਚ ਕੀ ਫਰਕ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਇਹ ਜਵਾਬ ਜਪੁ ਬਾਣੀ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ ਅਉਣ ਵਾਲੀ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚੋਂ ਹੈ।

ਇਸ ਸਾਰੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਨਾਮ 'ਜਪੁ' ਹੈ। ਕਈ ਸੰਪਰਦਾਵਾਂ ਜਾਂ ਕਈ ਹੋਰ ਵੀਰ ਜੋ ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਅਸਹਿਮਤ ਹਨ ਉਹ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਆਕਰਨ ਤੋਂ ਸੱਖਣੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਵਿਆਕਰਨਿਕ ਪੱਖ ਹੈ ਕਿ ਇਹ 'ਜਪੁ' ਬਾਣੀ ਦਾ ਖਾਸ ਨਾਂਵ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਈ ਹੋਰ ਬਾਣੀਆਂ ਦੇ ਨਾਂਵ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ, ਸੇ ਪੁਰਖੁ, ਕੁਚਜੀ, ਸੁਚਜੀ, ਓਅੰਕਾਰ, ਗਾਥਾ, ਚਉਬੇਲੇ, ਸਲੋਕ ਵਾਰਾਂ ਤੇ ਵਧੀਕ, ਆਦਿ। ਇਸ ਦਾ ਵਿਆਕਰਨਿਕ ਪੱਖ ਹੈ ਕਿ 'ਜਪੁ' ਭਾਵ ਵਾਚਕ ਨਾਂਵ, ਮੁਕਤਾ ਅੰਤਕ ਨਾਂਵ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ। 'ਜਪੁ, ਜਪਿ, ਜਪੁ' ਇਹ ਤਿੰਨੇ ਵੱਖੇ ਵੱਖਰੇ ਕਾਰਕੀ ਰੂਪ ਹਨ। ਇਹ ਕ੍ਰਿਦੰਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵੀ ਆਇਆ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਜਪਤ, ਜਪਿਆ, ਜਪਤਿਆ, ਜਪਦਿਆ, ਜਪਨੁ, ਜਪਿ। ਇਸ ਦੇ ਕਿਰਿਆ ਦੇ ਰੂਪ ਵੀ ਆਏ ਹਨ। ਜਪੈ, ਜਪਉ, ਜਪਹ, ਜਪਹਿ, ਜਪਾਵਹਿ, ਜਪੀ, ਜਪਿਓ। ਜਪੇਉ, ਜਪੀਐ, ਜੰਪਉ, ਜੰਪੈ, ਜਪੇ, ਜਪੇਉ, ਜਪਹੁ, ਜਪਾਵਹੁ, ਜਪੁ, ਜਪਿ, ਜਪਿਹੁ। ਜਪਣਾ ਅਤੇ ਜਪਨਾ ਅਮਿੱਤ ਕਿਰਿਆ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵੀ ਆਇਆ ਹੈ।

ਜਿਹੜੇ ਵੀਰ ਅਸਹਿਮਤ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਜਪਣ ਲਈ ਕਹਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਵੀਰਾਂ ਦਾ ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਆਏ ਸ਼ਬਦਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਕੋਈ ਸੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਰੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ 'ਜਪੁ' ਸ਼ਬਦ ਚਾਰ ਹੀ ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ, ਨਾਂਵ, ਕ੍ਰਿਦੰਤ, ਕਿਰਿਆ ਅਤੇ ਅਮਿੱਤ ਕਿਰਿਆ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਆਏ ਹਨ। ਜੋ ਕਿਰਿਆ ਦਾ ਰੂਪ ਸ਼ਬਦ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਜਪਣ ਲਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਹਨ।

ਜਪਿ-ਤੂੰ ਜਪ-ਮੱਧਮ ਪੁਰਖ, ਇਕਵਚਨ ਦੀ ਹੁਕਮੀ ਭਵਿੱਖਤ ਕਾਲ ਦੀ ਕਿਰਿਆ ਹੈ।

ਜਪੁ-ਤੂੰ ਜਪ-ਮੱਧਮ ਪੁਰਖ, ਇਕਵਚਨ ਦੀ ਹੁਕਮੀ ਭਵਿੱਖਤ ਕਾਲ ਦੀ ਕਿਰਿਆ ਹੈ।

ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਬਦ ਜਦੋਂ ਵੀ ਕਿਰਿਆ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆਏ ਹਨ ਤਾਂ ਇਕ-ਪੁਰਖ ਲਈ ਆਏ ਹਨ। ਨਾਂ ਕਿ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਵਾਸਤੇ ਆਏ ਹਨ ਸਾਰੇ ਸੰਗਤ ਲਈ ਸਿਰਫ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਦੋ ਸ਼ਬਦ ਆਏ ਹਨ॥

ਜਪਹੁ-ਤੁਸੀਂ ਜਪੇ-ਮੱਧਮ ਪੁਰਖ, ਬਹੁਵਚਨ, ਹੁਕਮੀ ਭਵਿੱਖਤ ਕਾਲ ਦੀ ਕਿਰਿਆ ਹੈ।

ਜਪਾਵਹੁ-ਤੁਸੀਂ ਜਪਾਵੇ-ਮੱਧਮ ਪੁਰਖ, ਬਹੁਵਚਨ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾਰਥਕ ਕਿਰਿਆ ਹੈ।

ਸੇ ਜੋ ਇਹ 'ਜਪੁ' ਸਾਰੀ ਦੁਨਿਆਵੀ ਨੂੰ ਜਪਣ ਲਈ ਕਹਿਆ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ 'ਜਪਹੁ' ਜਾਂ 'ਜਪਾਵਹੁ' ਹੋਣਾ ਸੀ॥ 'ਜਪੁ' ਸ਼ਬਦ ਸਾਰੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ 1429 ਪੰਨਿਆਂ ਵਿਚ ਕਦੇ ਵੀ ਬਹੁਵਚਨ ਜਾਣੀ ਕਿ ਬਹੁਤੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਸੇ ਏਥੇ ਵੀ ਜਪਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਬਲ ਕਿ ਨਾਂਵ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਭਾਵ ਆਰਥਕ. ਮੁਕਤਾ ਅੰਤਕ ਨਾਂਵ, ਇਕਵਚਨ ਹੈ।

ਸੇ ਵਿਆਕਰਨਿਕ ਤੌਰ ਤੇ ਇਹ ਵੀ ਸਾਬਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਮੰਗਲਾ ਚਰਨ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਬਾਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ 'ਜਪੁ' ਬਾਣੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਪਹਿਲਾ ਸਲੋਕ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਾਰੀ 'ਜਪੁ' ਬਾਣੀ ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ ਹੈ। ਸਾਰੀ 'ਜਪੁ' ਬਾਣੀ ਇਸ ਸਲੋਕ ਦੁਆਲੇ ਹੀ ਰਚੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਤਲੇ ਸਲੋਕ ਵਿਚ ਬਾਣੀ ਦਾ ਸਾਰੰਸ਼ ਹੈ।

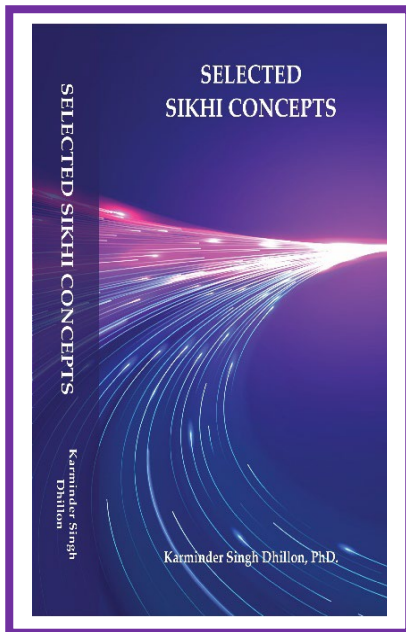
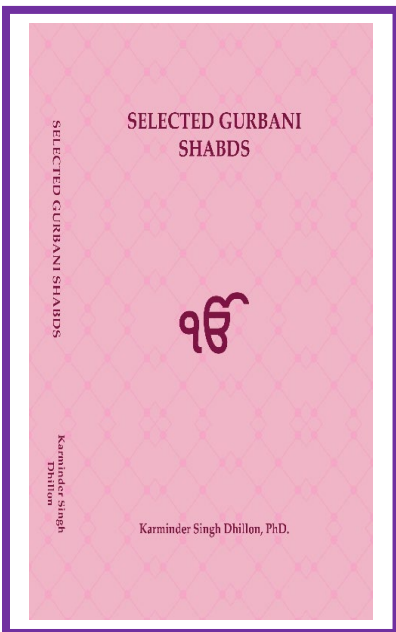


Must Have in Every Sikh Home

Order Online From
<https://sikhivicharforum.org/store/>

Enquiry: dhillon99@gmail.com

Each Book Contains Essays on:
The Methodology Used.
Historical Background of the Bani
The Composition of the Bani
And More



Understanding Salok Mehla 9. Hardcover. 112 pages.
Understanding Salok Sheikh Fareed Kay. Hardcover. 164 pages.
Understanding Salok Bhagat Kabir Jio Kay. Hardcover. 272 pages.
Selected Gurbani Shabds. Hardcover. 522 pages.
Selected Sikhi Concepts. Hardcover. 315 pages.

Note to Contributors

The Sikh Bulletin invites articles on matters relating to *Sikhi*. Essays that adopt CRITICAL approaches towards Sikh matters and issues are given priority for publication. Articles devoted towards exploring the messages of Gurbani as contained within the Aad Guru Granth Sahib (AGGS) are particularly welcome.

Manuscripts must be in English or Gurmukhi and must begin with a title page that includes the names, e-mail addresses, and affiliations of all authors. References must be properly cited.

Manuscripts need to be submitted online to editor@sikhbulletin.com or dhillon99@gmail.com and must be in Microsoft Word (.doc). The preferred font for English characters is Calibri font size 11. Gurbani and Gurmukhi characters must be in Unicode (Nirmala UI).

The maximum length for each article in a regular issue is 5,000 words.

Note on Use of Gurbani Verses and Translations by Authors

When quoting Gurbani in their articles, authors are required to provide the Gurmukhi version of the full verse and a romanised version. Mention must be made of the page where it is to be found in the AGGS. In line with the aspirations of *The Sikh Bulletin*, authors must provide translations of Gurbani verses that break from the mould of vedantic, yogic and literal slants prevalent in orthodox translations. Articles relying solely on Gurbani translations as provided by Sant Singh Khalsa MD's English Translation will NOT be published.

Note to Readers

The Sikh Bulletin is published in electronic format and is being sent to readers whose e-mail addresses are in our distribution list. Please feel free to forward this issue to your contacts. Alternatively, you may provide us the e-mail addresses of friends and family who would like to receive The Sikh Bulletin regularly.

The Sikh Bulletin (including past issues) may be accessed at www.sikhbulletin.com. More recent issues can also be accessed at www.sikhivicharforum.org. Archived copies of the Sikh Bulletin can be retrieved here: <https://archive.org/details/sikh-bulletin>.

The views expressed by authors are their own. Please send feedback at editor@sikhbulletin.com

Thank you for your continued support of The Sikh Bulletin. Editor.